

Tu'un Va'a ña ntákani
xa'á Jesucristo ña tiaa

San Marcos

Mixteco de Coicoyán de las Flores

LigaBíblica®
INTERNACIONAL

Las ilustraciones de las páginas 2, 13, 14, 19, 21, 26, 28, 30, 33, 37, 39, 48, 50, 51, 52, 56, 58, y 60 son propiedad de © 1996 David C. Cook Publishing Co., y son usadas con el permiso correspondiente.

Las ilustraciones de las páginas 6 y 11 son propiedad de © New Tribes Mission, 1987, y son usadas con el permiso correspondiente.

Primera edición
San Marcos
Mixteco de Coicoyán de las Flores
jmx 20-015 2C

©2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Versión electrónica ©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2021
www.scriptureearth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-
NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Unported)

- Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar, públicamente la obra.
- Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.
- No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.es>

Aclaraciones sobre el alfabeto del mixteco del oeste de Juxtlahuaca

La mayoría de los sonidos del mixteco del oeste de Juxtlahuaca son semejantes a los del español y se escriben con las mismas letras en los dos idiomas. A continuación, se presentan algunas letras del alfabeto mixteco que no se encuentran en el español, y otras que se usan de una manera diferente.

El signo (') representa el “saltillo”, un pequeño corte de voz. El saltillo puede encontrarse entre dos vocales o entre una vocal y una consonante. Observe en los siguientes ejemplos la diferencia entre la pronunciación de las palabras de la izquierda (con ') y las palabras de la derecha (sin '):

k <u>o'</u> ó	<i>plato</i>	k <u>o</u> ó	<i>serpiente</i>
ñ <u>u'</u> má	<i>humo</i>	ñ <u>u</u> má	<i>cera</i>
ñ <u>u'</u> u	<i>fuego</i>	ñ <u>u</u> u	<i>pueblo</i>

Cuando la **n** se encuentra al final de una palabra, esto indica que la vocal o vocales que la preceden se pronuncian con el aire saliendo por la nariz. Observe en los siguientes ejemplos la diferencia entre la pronunciación de las palabras de la izquierda (con n al final) y las palabras de la derecha (sin n al final):

ik <u>ín</u>	<i>calabaza</i>	ik <u>í</u>	<i>botón</i>
tat <u>án</u>	<i>remedio</i>	tát <u>a</u>	<i>señor</i>
í <u>ín</u>	<i>sal</i>	í <u>í</u>	<i>delicado</i>

La grafía **nt** se pronuncia como un solo sonido, pronunciando la n al mismo tiempo que la t. Es muy semejante al sonido nd que se encuentra en las palabras en español “tienda” y “cuando”. Ejemplos:

nt <u>uch</u> í	<i>frijol</i>	s <u>int</u> ik <u>í</u>	<i>buey, vaca</i>
nt <u>iv</u> í	<i>huevo</i>	t <u>int</u> uyú	<i>chilacayote</i>

El sonido de la letra **x** no existe en español. Podría decirse que se asemeja al sonido que hace un cohete cuando se eleva. Para más precisión de este sonido, lea los ejemplos siguientes:

x <u>i</u> tá	tortilla	u <u>x</u> i	diez
x <u>i</u> yó	comal	nti <u>x</u> í	pollo

El mixteco es un idioma tonal, es decir, cada vocal se pronuncia con un tono distinto y esto da la diferencia en el significado. Hay tres niveles de tonos: **alto**, **bajo** y **medio**. El tono alto se indica con un acento sobre la vocal. El tono bajo se indica subrayando la vocal. El tono medio no se marca. Ejemplos:

v <u>i</u> x <u>i</u>	dulce	y <u>u</u> k <u>u</u>	planta
v <u>i</u> x <u>i</u>	canas	yuk <u>ú</u>	monte
vix <u>í</u>	piña	y <u>ú</u> ku	yugo

La mayoría de los verbos tienen tres formas distintas, las cuales indican el modo potencial, el aspecto imperfectivo, y el aspecto perfectivo.

El uso más común de la forma potencial es para hablar del futuro. Para la mayoría de los verbos, esta forma empieza con tono medio, por lo tanto no se marca la primera vocal de los verbos en forma potencial. Sin embargo, hay algunos verbos en forma potencial que empiezan con tono bajo, el cual se marca subrayando la primera vocal del verbo. Ejemplos de verbos en forma potencial:

ntikó-ñá ti a a n	<i>ella regresará mañana</i>
kata-r a n u n <u>i</u>	<i>él pesará el maíz</i>
chi'i-n a ti a a n	<i>ellos sembrarán mañana</i>
k u s u -r a	<i>él dormirá</i>

El aspecto imperfectivo se usa comúnmente para hablar de algo que está sucediendo o estaba sucediendo. Los verbos en el imperfectivo empiezan con tono alto, el cual se escribe con un acento sobre la primera vocal del verbo. Ejemplos:

ntíkó-ñá vichin	<i>ella está regresando ahorita</i>
káta-ra nūnī	<i>él está pesando el maíz</i>
chí'i-na vichin	<i>ellos están sembrando ahorita</i>
kíxi-ra	<i>él duerme</i>

El aspecto perfectivo se usa para referirse a un evento que ya se ha cumplido. Los verbos en el perfectivo empiezan con tono bajo, el cual se escribe subrayando la primera vocal del verbo. Ejemplos:

ntikó-ñá kuni	<i>ella regresó ayer</i>
kata-ra nūnī	<i>él pesó el maíz</i>
chí'i-na kuni	<i>ellos sembraron ayer</i>
nikixi-ra	<i>él durmió</i>

Para expresar la negación, se escribe con una diéresis (¨) sobre la primera vocal de la palabra. En algunos casos la forma negativa se indica con el prefijo **kö-**. Ejemplos:

xat <u>u</u> -ñá	<i>es picante</i>
u'v <u>i</u> -ñá	<i>es difícil</i>
sísikí-ñá	<i>ella está jugando</i>
xät <u>u</u> -ñá	<i>no es picante</i>
ü'v <u>i</u> -ñá	<i>no es difícil</i>
kösísikí-ñá	<i>ella no está jugando</i>

Ña xiniñú'u kúntaa ini-yó xa'á tutu yó'o

Nuú komí tutu ña ntákani tu'un va'a xa'á Jesús, ná'a-ña ña yó'o kúú ña xina ka tiaa-na. Kua'á ña ntatú'un-na xa'á Jesús tá yachin xí'in lo'o ka ña tiaa-na xa'á-Ña, ntaki'in Marcos nti'i-ña, ra ntatiaa vií-ra-ña nuú tutu yó'o.

Sána'a káxin-ña nuú-yó yoo kúú Jesús xa'á ña ká'an míi na yuví ña tiaa Marcos xa'á. Suu sana'a va'a ka-ña nuú-yó tá ntákani-ña na kúú ña kixa Jesús xí'in ña sana'a-Ña. Iyo kua'á nuú nika'an-na xí'in Jesús tá míi tiempo saá, tá kuva “Cristo”, “Se'e Ntioxí”, “Ña ntuu Se'e Na Yuví”, ra xí'in kua'á ka nuú nika'an-na xí'in-Ña. Suu síin síin kúntaa ini-na xí'in naxa kuva nika'an-na xí'in-Ña. Míi tiempo saá kónkixa Jesús tá kúú nti'i ña ntátu míi na yuví ná kasa-Ña, chi ña ná'nu, ña kóntátu-na, kúú ña kixa-Ña. Ra ntákoo káxin-Ña yoo kúú-Ña xa'á ña kixa-Ña, ra xí'in ña sana'a-Ña, suu saá tu xí'in ña nixi'i-Ña ra ntatiaku-Ña. Tá kúú nti'i ña ntákani nuú míi tutu yó'o sana'a-ña yoo ntixa kúú míi Jesús xí'in na chiñu vaxi-Ña.

Ña ntása síin tutu ña tiaa Marcos yó'o kúú ña ì'vì kúntaa ini-na xí'in ña, chi iin nani ntíko-ra ntákani-ra ña ku. Ra iinka tuku xiyo, kua'á míi ña vaxi nuú tutu yó'o vaxi tu ña nuú tutu ña tiaa Mateo xí'in nuú tutu ña tiaa Lucas, suu vaxi kúú va-ña nuú iin ña ikán. Vichin kua'á-na ká'an ña Mateo xí'in Lucas, nuú tutu yó'o xintè'é-na sá tiaa-na tutu mií-na.

Xini-yó ña Marcos kúú ra tiaa tutu yó'o xa'á ña tiaa iinka na xintikun Jesús tá síglo ùvì (ña xikuu kuiya iin siénto, iin saá ntaa kuiya ùvì siénto). Xí'in ña tiaa na ikán, kúntaa ini-yó ña chí Roma kúú nuú tiaa-ra míi tutu yó'o tá nti'i nixi'i Pedro xí'in Pablo. Ra kua'á nuú míi tutu yó'o (tá kuva Mr. 7:3-4; 10:11-12) kúntaa ini-yó ña tiaa Marcos ña nuú na ntíkun Jesús na kókúú judío. Sana na ñuu Roma kúú míi na tiaa-ra-ña nuú. Ra Marcos yó'o kúú tu ra ká'an tutu yó'o xa'á: tutu ña ntákani xa'á ña kixa na taxi Jesús chiñu nta'á ná ntakani tu'un-Ña 12:12, 25; 15:37, 39; tutu ña kua'an nuú na Colosenses 4:10; tutu ùvì ña kua'an nuú Timoteo 4:11; tutu ña kua'an nuú Filemón 24; tutu nuú ña tiaa Pedro 5:13.

Yó'o vaxi naxa kuva kuvi ntata'ví mií tutu yó'o:

Naxa kixáá xa'á mií tutu yó'o (1:1-15)

I. Sána'a Jesús yoo kúú-Ñá (1:16—8:30)

1. Sána'a-Ñá tá kuva iin na ntíso chiñu ká'nu

(1:16—3:12)

2. Sána'a-Ñá xa'á naxa kuva xá'ntia Ntióxi chiñu

(3:13—6:6a)

3. “Yó'o kúú Cristo, Ñá tachíñu Ntióxi vaxi sákaku na yuví” (6:6b—8:30)

II. Sána'a Jesús na kúú ñá vaxi-Ñá kasa-Ñá, ra sáxinu-Ñá kíxa-Ñá-ñá (8:31—16:20)

1. Ntátú'un Jesús xa'á ñá kuví-Ñá (8:31—11:11)

2. Xáá Jesús ñuu Jerusalén (11:12—13:37)

3. Ntó'o ini Jesús, xí'i-Ñá, ra ntátiaku-Ñá (14:1—16:20)

Íyo sava versíkulo nuú vaxi tu'un ñá ntási satá xí'in ñá yó'o: []. Mií tu'un ñá ntási satá ikán, kövaxi-ñá nuú nti'i ñá tiaa-na tá yachin, ñá tiaa-na tu'un griégo. Marcos, ra tiaa mií tutu yó'o tá xa'á, sana könítiaa-ra mií ñá ntási satá yó'o, ra tá nti'i, iinka na yuví va kúú na tiaa-ñá.

Sava mií tu'un ñá vaxi nuú tutu yó'o vaxi iin ñá káa tá kuva káa iin ita lo'o xitiá-ñá: *. Tá vaxi mií ñá yó'o xitiá iin tu'un, kúni kachi-ñá ñá kuvi ntani'í-ún na kúú ñá kúni kachi mií tu'un ikán nuú Glosáριο ñá vaxi nuú nti'i mií tutu yó'o.

Tu'un Va'a ña ntákani xa'á Jesucristo ña tiaa San Marcos

Kíxa ntúví Juan ichí Jesús

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-16; Jn. 1:19-28)

1 ¹So'o kixáá *tu'un va'a ña ntákani xa'á Jesús, Se'e Ntióxi, Ña kúú *Cristo, Ña tachiñu Ntióxi vaxi sákaku na yuví. ²Kixáá-ña tá kuva tiaa ra Isaiás, ra say'a tu'un ká'an Ntióxi tá xina'á, chi tiaa-ra ña nika'an míí Ntióxi xa'á míí Ña kuu Cristo, káchi-Ña saá:

*Xa chinta'á-i iin ra xíka chiñu nuú-i
ná kunúú-ra nuú-ún,
ná kasa ntúví-ra ichí nuú ku'un-ún.†*

³ Iin na ntá'yu nuú yukú íchi, káchi-na saá:
*“Tá íyo ichí saá íyo ini-yó,
xíniñú'u ña ntasa ntáku-yó-ña,
ná koo ntúví-ña nuú Xito'o-yó.”†*

⁴Ra saá míí yukú íchi kixáá iin tiaa naní Juan sákuntiutiá-ra na yuví, ta ntákani-ra nuú-na ná kuntiutiá-na, ra saá ná'a-na ña ntíkó kava ini-na xa'á kuachi-na, ña ná kuká'nu ini Ntióxi xa'á *kuachi-na. ⁵Ntikuí na yuví na Judea, xí'in ntikuí na ntée míí ñuu ká'nu Jerusalén, nitaní-na vaxi-na nuú Juan. Tá nina'ma-na kuachi-na, ra saá, sákuntiutiá-ra-na ini itia Jordán.

⁶Ta Juan, xintixi-ra sa'má ña ku'a xí'in íxí satá tí kaméyo, xí'in xinu'ni iin iín tokó-ra, ta xixi-ra tika xí'in ñuñú yukú. ⁷Ta ntákani-ra káchi-ra saá:

—Tá ná nti'i, kixi iin Ña ká'nu chá ka nuú yu'u. Yu'u kökúú-i ra va'a ña ntakantee-i ntaxín-i ntixán-Ña, chi Ña ká'nu ntiva'a

† 1:2 Mal. 3:1. † 1:3 Is. 40:3.

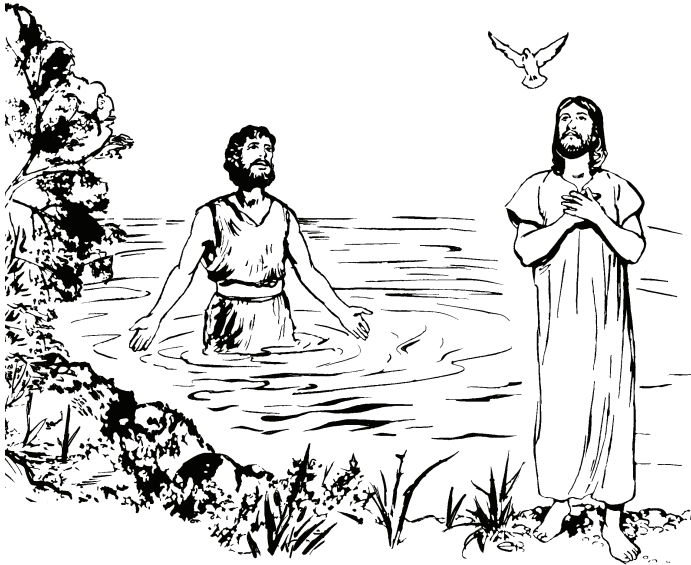
kúú-Ñā. ⁸Yu'y, ra, xí'in tikuí va sákuntiutiá-í ntó'o, suu Ñā kixaa, xí'in Espiritu Íí Ntióxi sákuntiutiá-Ñā ntó'o.

Kúntiutiá Jesús

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹Kí ikán kana Jesús ñuu Nazaret, ña ntákaa chí Galilea, ta nixaa-Ñā itia Jordán, ta ikán sákuntiutiá Juan Ñā. ¹⁰Ra tá kana-Ñā ini tikuí, ntikun xini Jesús ntanuná ntiví, ra nixinu Espiritu Ntióxi satá-Ñā tá kuva iin sata^a. ¹¹Ra xini so'o-na tu'un ña kee ntiví káchi-ña saá:

—Yó'o kúú Se'e mií-i, Ñā kúni-yu, ra kúsí ntiva'a ini-i xí'in-ún.

© 1996 David C. Cook

Marcos 1:9-11

Kúni timiá'á sántakava-rí Jesús ná kasa-Ñā kuachi

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹²Ta ntikun tachíñu Espiritu Ntióxi mí Jesús ntaa yukú íchi, ¹³ta nixiyo-Ñā yukú íchi uvi xiko kíí, ra ikán xitontosó timiá'á Ñā átu ntakava-Ñā nuú kuachi. Nixiyo-Ñā nuú ntée kití kue'e, ta na ángel xintiaa-na-Ñā.

^a 1:10 sata Tu'un «sata» ká'an xa'á iin saa rí naní «palóma» tu'un sá'an.

Kixáá Jesús ntákani-Ña chí Galilea

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴Tá nt'i ña chikaa-na Juan ve'e kaa, ntikó Jesús chí Galilea ntakani-Ña ***tu'un va'a Ntióxi**, ¹⁵ta kachi-Ña saá:

—**Xa nixinu kij ña kintoo Ntióxi. Xa kuyachin *kij ña kixáá-Ña ka'ntia-Ña chiñu nuú-ntó. ¡Ntantikó kava ini-ntó xa'á kuachi-ntó, ra kantixa-ntó tu'un va'a Ntióxi!**

Kána Jesús komí tiaa na tiin tiaa

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶Xíka Jesús ku'a'an-Ña yu'ú már Galilea, ra xini-Ña ra Simón xí'in ñani-ra tia Andrés chikaa-na ñunú-na ini tikuí, chi na tjin tiaa xikuu-na. ¹⁷Ra kachi Jesús saá xí'in-na:

—**Na'a-ntó, ra kuntikun-ntó yu'u; nuú ka ña tiin-ntó tiaa, ra sána'a-i ntó'o ntaki'in-ntó na yuví ná ntantikun-na yu'u.**

¹⁸Ta ntikun ntakoo-na ñunú-na, ta ntakuntikun-na-Ña.

¹⁹Ta lo'o ka chí nuú xini-Ña Jacobo xí'in Juan ñani-ra, se'e Zebedeo kúu-na, ta ini várko ntée-na sánta'a-na ñunú-na. ²⁰Ta ntikun kana-Ña-na, ta ntakoo-na táta-na Zebedeo xí'in na káchíñu xí'in-na ini várko, ta ntakuntikun-na Jesús.

Jesús tává-Ña tachí u'vi ini iin ra tiaa

(Lc. 4:31-37)

²¹Jesús xí'in na sákua'a nuú-Ña nixaa-na ñuu Capernaúm. Ta tá nixaa kij ***sáto**, kij ntáki'in nteé, saá niki'vi-Ña ini ***ve'e ñu'u nuú ntáki'in tá'an na ñuu**, ta kixáá-Ña sána'a-Ña-na. ²²Ra ntakutú'un ini na yuví naxa sána'a-Ña, chi ká'an-Ña tá kuva iin na ntíso chiñu ká'nu, ta süu tá kuva ***na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés**. ²³Ini ve'e ñu'u ikán, iin ntíta ninta'yü iin tiaa ra ntákaa tachí u'vi ini, kachi míí tachí u'vi ikán saá:

²⁴—¿Na chiñu kí'vi-ún xí'in-nti, Jesús tia Nazaret? ¿Á tia vaxi kúu-ún sánti'i xa'á-ún ntu'u? Xíni-i ña yó'o kúu Tiaa Íí, tia tachíñu Ntióxi.

²⁵Jesús xa'ntia-Ña chiñu nuú tachí u'vi ikán, kachi-Ña saá:

—**¡Kasi yu'ú-ún, ta kana ini ra tiaa ñaá!**

²⁶Ta míí tachí u'vi ikán nteé ntakisi-ña míí ra tiaa ikán, ra nteé ninta'yü-ña kana-ña ini-ra. ²⁷Ta ntikuí na yuví niyü'vi-na, ra ntikuí-na nintakatú'un tá'an-na, kachi-na saá:

—¿Na-ña kúú-ña yó'ó? ¿Á tu'un xaá kúú-ña? ¿Tiaa yó'ó ntíso-ra chiñu ña ná kuvi ka'ntia-ra chiñu nuú tachí u'vi, ra kántixa-ña-ra!

²⁸ Ta kama kuntuā ini nti'i na yuví ntée Galilea xa'á Jesús.

Jesús sántuva'a-Ña ñá siso Simón

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Tá nitaní-na ini *ve'e ñu'u, Jesús, Jacobo xí'in Juan ntaki'in-na kuā'an-na ve'e Simón xí'in Andrés. ³⁰ Ta ñá siso Simón íntú'u ntixin-ña kú'vi-ña, chi ka'ní xíka xí'in-ña, ta ntíkun ntatú'un-na xí'in-Ña xa'á-ña. ³¹ Kuyachin-Ña nuú-ña, ra tiin-Ña nta'á-ña, ntani'i-Ña-ña, ta ntíkun xikutia'a míi ka'ní ikán xí'in-ña, ta kixáá-ña táxi-ña ña'a kuxi-na.

Jesús sántuva'a-Ña kuā'a na kú'vi

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Tá níketa níkantií, ra kuñuu, nixaa na yuví xí'in ntikuí na kú'vi xí'in na ntó'ni tachí u'vi ini nuú Jesús. ³³ Ta ntikuí na yuví ñuu nixaa-na ntaki'in tá'an-na yé'e. ³⁴ Ta santuva'a-Ña kuā'a na kú'vi, na ntó'o kuā'a nuú kue'e, ra tavá-Ña kuā'a tachí u'vi ini na yuví. Ta kónitaxi Jesús ka'an míi tachí u'vi ikán, chi xini-ña-Ña.

Ntákani Jesús tu'un va'a Ntióxi ñuu ña ntó'ni chí Galilea

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Tá ínaá ni'i ka, ntakoo Jesús kana-Ña kuā'an-Ña nuú koo ña'a na yuví, ta ikán ká'an-Ña xí'in Táta-Ña. ³⁶ Ta ntantukún Simón Ña xí'in na xíka xí'in-Ña, ³⁷ ra tá ntani'i-na-Ña, kachi-na saá xí'in-Ña: —Nti'i-na ntántukún yó'ó.

³⁸ Ra kachi-Ña saá xí'in-na:

—Ná ko'ó ñuu válí ña íyo yachin ná ntakani tu-i tu'un va'a Ntióxi nuú na ikán va, saá chi xa'á ña yó'ó vaxi-i.

³⁹ Ta xíka-Ña ntikuí ñuu válí ña ntó'ni Galilea, ra ntakani-Ña ntikuí *ve'e ñu'u nuú ntáki'in tá'an na ñuu, ta tavá-Ña tachí u'vi ini-na.

Sántuva'a Jesús iin ra íyo kue'e tiá'yu iin

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Kixaa iin ra tiaa ra íyo kue'e tiá'yu iin. Xíka sítí-ra, xáku ntá'vi-ra nuú-Ña, kachi-ra saá:

—Xínj-yu ña kuvi sákutia'a-ún kue'e tiá'yu iín-i, átu kúnj-ún.

⁴¹ Ta kuntá'vi ini Jesús ra, santakaa-Ña nta'á-Ña, ra tutuvi nta'á-Ña-ra, káchi-Ña saá:

—**Kúnj va-i. ¡Vichin, ná kutia'a-ña!**

⁴² Ta ntikun xikutia'a ***kue'e tiá'yu iín-ra**, ra ntuvá'a-ra.

⁴³ Saá tachíñu Jesús ra, káchi-Ña saá xí'in-ra:

⁴⁴ —**¡Kuá'an! Ra nii iin-na ntátú'un xí'in, suu kuá'an ta sána'a-ún mí-ún nuú *sutu, ra sokó-ún tá kuva xa'ntia Moisés xa'á ña xikutia'a kue'e iín-ún, ná kuni-na ña koo ka kue'e ntó'o-ún.**

⁴⁵ Suu tá kana-ra, kixáa-ra ntátú'un-ra xí'in nti'i-na ña ntó'o-ra. Xa'á ña ikán kóníkui ki'vi níkuvi ka Jesús ntaa nii iin ñuu. Ntaa nuú yukú va xika-Ña, suu ntikuíi na yuvi nixaa va-na nuú-Ña.

Sántuva'a Jesús iin ra küvi kaka, ra sántantoo-Ña kuachi-ra
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

2 ¹Tá niya'a chá kíi, ntikó Jesús kixaa tuku-Ña ñuu Capernaúm, ta kuntaa ini na yuvi ña ntikó-Ña ve'e. ²Ta ntakutún kuá'a va'a-na nuú-Ña, iin saá ntaa yé'e ve'e chítú-na, ta ntakani-Ña tu'un-Ña nuú-na. ³Saá ra, nixaa komí tiaa na ntíso iin ra küvi kaka. ⁴Ra kóníkui ya'a-na xaa-na nuú-Ña, chi chítú ntaa na yuvi, ra ña kixa-na kúú-ña ntaa-na xini ve'e, sákutia'a-na lo'o xini mí ve'e ikán, ta sanuu-na ra kú'vi nuú xito lo'o. ⁵Tá xini Jesús ña kántixa-na ña kuvi sántuva'a-Ña ra kú'vi ikán, kachi-Ña saá xí'in-ra:

—**Se'e, xa ntantoo *kuachi-ún.**

⁶Ta ikán ntée sava ***na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés**, ra ntakani ini-na saá: ⁷“¿Na chiñu ká'an-ra saá? Ká'an vä'a-ra xa'á Ntióxi. ¿Á süu iin ntaa Ntióxi va kuvi sántantoo kuachi-yó?” ⁸Ra míi ntikun saá kuntaa ini Jesús ña ntákani ini-na, ra kachi-Ña saá xí'in-na:

—**¿Na chiñu ntákani ini-ntó saá? ⁹¿Ntaa kúú ña u'vi chá ka ná kachi-i xí'in ra kú'vi yó'o: “Xa ntantoo kuachi-ún”, á ná kachi-i xí'in-ra: “Ntakoo, ra ntaki'in xito lo'o-ún, ra kaka?” ¹⁰Suu ná kuntaa ini-ntó ña íyo nteé *Ña ntuu Se'e Na Yuvi ña kuvi sántantoo-Ña kuachi na yuvi nuú ñuú yó'o.**

Marcos 2:1-12

Ra kachi-Ñā saá xí'in mǐi ra tiaa kú'vi ikán:

11—Yó'o kúú-ra ká'an-i xí'in: Ntakoo, ntaki'in xito lo'o-ún, ra kuánu'ú ve'e-ún.

12 Saá ra, ntikun ntakoo-ra, ntaki'in-ra xito lo'o-ra, ra nuú nti'i-na kana-ra kuá'an-ra. Ta ntayǔ'vi ini tá kúú nti'i-na, ra kixáa-na ntása ká'nu-na Ntióxi, káchi-na saá:

—Ntaa nii iin ntaa tá'an ka kuni-yó ña yó'o.

Kána Jesús ra Leví ná kuntikun-ra-Ñā

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Ra tá nti'i, ntikó tuku Jesús kuá'an-Ñā chí yu'ú mār, ta kuyachin ntikuíi na yuví nuú-Ñā, ra sana'a-Ñā-na. 14 Tá niya'a-Ñā, xini-Ñā ra Leví, se'e Alfeo, íntú'ú koo-ra nuú ntée na ntákaya xǔ'un kuá'an nta'á goviérno ñuu Roma. Ra káchi-Ñā saá xí'in-ra:

—Kuntikun yu'u.

Ntakuntichi-ra, ra ntantikun-ra-Ñā.

15 Ra nixiyo Jesús iin kijí ve'e ra Leví, ta xixi-Ñā xí'in na sákua'a nuú-Ñā. Saá tu *na ntákaya xǔ'un xí'in na yuví kuachi xixi-na xí'in-Ñā. Saá chi kuá'á ntaa na yuví xintikun ña'á. 16 Ta na *fariséo xí'in *na sana'a léy Ntióxi ña ntakoo

Moisés xini-na xíxi-Ña xí'in na ntákaya xǔ'un xí'in na yuví kuachi. Ra kachi-na saá xí'in na sákua'a nuú-Ña:

—¿Na chiñu xíxi-ra xí'in na ntákaya xǔ'un, ra xí'in na yuví kuachi?

¹⁷Xini so'o Jesús ña ká'an-na, ta ntakuiin-Ña, káchi-Ña saá:

—Na íyo va'a köxíniñú'u-na kutátán-na, chi na kú'vi va kúú na xíniñú'u kutátán. Yu'u, ra, växi-i kana-yu na kíxa ña ntáku, chi na yuví kuachi va växi-i kana-i.

Ntákani Jesús na chiñu köxísu'un na sákua'a nuú-Ña

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸Na sákua'a nuú Juan xí'in na sákua'a nuú na ***fariséo** xísu'un-na. Ta kuyachin-na nuú Jesús, ra kachi-na saá xí'in-Ña:

—¿Na chiñu na sákua'a nuú Juan, xí'in na sákua'a nuú na fariséo xísu'un-na?, ta ¿na chiñu na sákua'a nuú mií-ún köxísu'un-na?

¹⁹Ta sá kachi Jesús saá:

—¿Á kuví kusu'un na växi xí'in ra tánta'á nani íyo-ra xí'in-na? Köntúta'an-na kusu'un-na, chi íyo va ra tánta'á xí'in-na. ²⁰Suu xaa iin kij tá ná kintiaa-na-ra nta'á-na, ra saá kúú-ña sá kusu'un-na.

²¹'Nii iin-na kösánta'a-na sa'má yatá xí'in lo'o sa'má xaá, chi sa'má xaá ikán ntukuíti va-ña, ra ntatá ka-ña míi sa'má yatá ikán. Ña ikán ntuká'nu va'a ka míi nuú xa nintatá ikán.

²²Ta nii iin-na köchíkaa-na víno xaá ini iín yatá, chi kuchiñu míi víno ntatá-rá iín yatá ikán. Saá ra, nti'i xa'á iín ikán, ra kuítia-rá. Ña ikán átu víno xaá kúú-rá, ta iín xaá ná kuu va-ña.

Tú'un na sákua'a nuú Jesús yokó trígo kij sáto

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³Iin kij ***sáto**, kij ntáki'in nteé, tá niya'a Jesús nuú chí'i-na trígo, na sákua'a nuú-Ña kixáá-na tú'un-na yokó míi trígo.

²⁴Ra káchi na ***fariséo** xí'in-Ña:

—¡Kuto'ni! ¿Na chiñu kíxa-na saá, ra kij ntáki'in nteé kúú-ña? Köntúta'an-yó kasa-yó saá kij sáto.

²⁵Ra kachi-Ña saá xí'in-na:

—¿Á tá'an ka ka'vi-ntó naxa kíxa David xí'in na xíka xí'in-ra tá nto'o ini-na, ra nixi'i-na söko? ²⁶Niki'vi-ra Ve'e Ntióxi, tá xikuu Abiatar sutu kúchêe, ra xixi-ra xítá va'a ña sókó-na nuú Ntióxi ña köntúta'an-ra kuxi-ra, chi na ***sutu** kuití va kúú

na ntúta'an kuxi ña ikán, ra süvi mí kuití-ra níxixi-ña, chi taxi tu-ra-ña xixi ntaꝞ na xíka xí'in va-ra.

²⁷Ra kachi ka-Ña saá xí'in-na:

—Xa'á ña ná koo va'a na yuví sava'a Ntióxi kíj sáto, ra süvi xa'á kíj sáto nísava'a-Ña na yuví. ²⁸Xa'á ña ikán, kuénta *Ña ntuu Se'e Na Yuví kúú tu ntaꝞ kíj ntáki'in nteé.

Iin tiaa kú'vi küvi sántakaꝞ-ra nta'á-ra

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

3 ¹Ta ñiki'vi tuku Jesús ini *ve'e ñu'u nuú ntáki'in tá'an na ñuu, ikán íyo iin tiaa tia kú'vi, ra küvi sántakaꝞ iin nta'á. ²Ta xintiaa na fariséo Jesús, ña ná kuni-na átu sántuva'a-Ña míj ra tiaa ikán kíj *sáto, ña kúú kíj ntáki'in nteé, ña ná kuvi chikaꝞ kuachi-na-Ña. ³Ta kachi-Ña saá xí'in míj ra tiaa kú'vi nta'á ikán:

—Kuntichi, ra na'a mãñu yó'o.

⁴Ra ntakatú'un Jesús na ntée ikán, káchi-Ña saá:

—¿Ntáa kúú ña núná nuú-yó kasa-yó kíj sáto? ¿ña va'a á ña v'a? ¿sákaku-yó iin na yuví á ka'ní-yó iin-na?

Suu kintoo tâxín yu'ú nti'i míj na yuví ikán. ⁵Saá ra, ntakue'e ini Jesús xito'ni-Ña nuú nti'i na ntée ikán, ta kusuchí ini-Ña xa'á ña ntakú ini-na, ta kachi-Ña saá xí'in míj ra tiaa kú'vi nta'á ikán:

—SántakaꝞ nta'á-ún.

SántakaꝞ-ra nta'á-ra, ra ntuva'a-ña. ⁶Ra tá nitani na *fariséo, ntikun ntatú'un tá'an-na xí'in na ntíkun réy Herodes ña naxa koo ka'ní-na Jesús.

Sána'a Jesús ra sántuva'a-Ña na yuví yu'ú már

⁷Ta Jesús xí'in na sákua'a nuú-Ña, kuá'an-na yu'ú már, ta kuá'á ntaꝞ na yuví Galilea nintikun-na-Ña. Saá tu na Judea, ⁸na Jerusalén, na Idumea, na iinka xiyo itia Jordán, na ntée yachin Tiro xí'in Sidón, ra tá kuntaꝞ ini ntikuíi-na xa'á ña va'a kíxa-Ña, kixaa-na nuú-Ña. ⁹Ta kachi Jesús xí'in na sákua'a nuú-Ña ña ná koo tu'va iin várko, tá kuva ná kütiá'ni ná'a na yuví nuú-Ña, ¹⁰chi kuá'á na kú'vi sántuva'a-Ña, xa'á ña ikán kúú-ña kuá'á ka na kú'vi kixaa nuú-Ña ná tutuvi nta'á-na-Ña. ¹¹Tá xini tachí u'vi Ña, ntákantee-ña nuú-Ña, ta káchi-ña saá xí'in-Ña:

—¡Yó'o kúú Se'e Ntióxi!

12 Ta xá'ntia Jesús chiñu nuú tachi u'vi ña ná ká'an-ña yoo kúu mí Jesús.

Ntákaxin Jesús uxí uvi na sákua'a nuú-Ña

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Tá ntí'i, ntaa Jesús yukú, ta kana-Ña na kúni mií-Ña, ta nixaa-na nuú-Ña. 14 Ta ntakaxin-Ña uxí uvi-na tá kuva ná kaka tuun-na xí'in-Ña, ta taxi-Ña chiñu nta'a-na ná ntakani-na tu'un-Ña, 15 ra saá tu ná kuvi [sántuva'a-na na kú'vi,] ra tava-na tachi u'vi. 16 Na yó'o kúu mí uxí uvi na ntakaxin-Ña: Simón tia chikaa-Ña kivi Pedro; 17 tia Jacobo xí'in ñani-ra Juan, na se'e Zebedeo, na nika'an-Ña "Boanerges" xí'in, ña kúni kachi "Se'e ña ntá'yu saví"; 18 tia Andrés, tia Felipe, tia Bartolomé, tia Mateo, tia Tomás, tia Jacobo, se'e Alfeo; tia Tadeo, tia Simón ra *cananista, 19 xí'in ra Judas Iscariote, tia ntaxiko Jesús nuú ntí'i.

Chíkaa kuachi-na Jesús ña ntákaa tachi u'vi ini-Ña

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

20 Ta kixaa Jesús iin ve'e, ta ntaki'in tá'an tuku na yuvi kuá'a, ra ntaa kónikivi kuxi-Ña xí'in na sákua'a nuú-Ña. 21 Tá xini so'o na ve'e-Ña xa'a ña kixa-Ña, ra ntantukún-na-Ña, ña ná nu'u-Ña xí'in-na, chi ka'an-na ña sána kúu-Ña.

22 Ta *na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés na kee Jerusalén, kachi-na saá xa'a-Ña:

—Beelzebú, rí kúchêe nuú tachi u'vi, ntákaa ini-ra, ra xa'a rí ikán va tava-ra tachi u'vi.

23 Tá ntí'i kana Jesús na, ra ntakani-Ña nuú-na xí'in tu'un ña taxi kuva, kachi-Ña saá:

—¿Á kuvi tava timiá'a mií-rí k'e? 24 Átu na yuvi iin ñuu ná ntata'ví-na, ra kani tá'an xí'in tá'an-na, kúvi kuntee-na. 25 Ta átu iin na ve'e ná ntata'ví-na, ra kani tá'an xí'in tá'an-na, kúvi kuntee-na. 26 Ta átu mí timiá'a ná kani tá'an-rí xí'in ña ntíkun-rí, ra kúvi koo-rí, chi ntí'i nteé-rí.

27 'Nii iin-na kúvi kivi ve'e iin tiaa ntakú ntukuí'ná-na ña'a-ra, átu xina ka ná kátún-na-ra, chi saá ví kúu-ña kuvi ntukuí'ná-na ña'a ve'e-ra.

28 'Ña ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó: kuká'nu ini Ntióxi xa'a *kuachi, ntikuí ña ná kasa iin na yuvi xí'in ntikuí tu'un vä'a

ná ka'an-na xa'a-Na. ²⁹Suu ntáa-na ná ka'an v'a xa'a Espíritu Í Ntíoxi, ra küká'nu ini Ntíoxi xa'a kuachi ikán nti'i saá tiémpe, chi iin saá kuiso va-na-ña.

³⁰Ña yó'o kúú ña nika'an Jesús, chi kachi-na saá: “Tachí u'vi ntákaa ini-ra”.

¿Yoo kúú nána Jesús xí'in ñani-Ña?

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹Ta nixaa nána Jesús xí'in na ñani-Ña, ta kintoo-na chí k'è'e, ra tachíñu-na chíñu ña ná kixi-Ña nuú-na. ³²Ta íntú'ú-Ña mã'ñu na yuví kuá'a, ta nixaa chíñu nuú-Ña:

—Nána-ún xí'in na ñani-ún íyo-na chí k'è'e, ta ntúkún-na yó'o.

³³Ta ntakuiin-Ña, káchi-Ña saá xí'in-na:

—**¿Yoo kúú nána-i, ra yoo kúú na ñani-yu?**

³⁴Ta xito'ni-Ña nuú ntikuíi na ntée ikán, káchi-Ña saá:

—**Na ntée yó'o kúú nána-i xí'in na ñani-yu,** ³⁵chi ntikuíi na kántíxa ña kúni Ntíoxi, na ikán kúú ñani-i xí'in ku'va-i xí'in nána-i.

Ntákaní Jesús tu'un ña táxi kuva xa'a ra kó'ni ntikín válí

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

4 ¹Ta kixáa tuku Jesús sána'a-Ña-na yu'ú már. Ta kuyachin kuá'a na yuví nuú-Ña, ña ikán ntaa-Ña ini iin várko, ntakuntú'ú-Ña, ra ntikuíi-na kintoo chí yu'ú-rá. ²Ra xí'in tu'un ña táxi kuva kixáa-Ña sána'a-Ña kuá'a ña'a nuú-na, ra kachi-Ña saá:

³—**iKuni so'o-ntó ña yó'o! Iin tiaa tia káchíñu, kana-ra ko'ni-ra ntikín válí.** ⁴Tá kó'ni-ra-ña, íyo ña ñikoyo yu'ú ichí. Ta nixaa saa xaxí-rí-ña. ⁵Sava ka ntikín válí ñikoyo-ña nuú ntée yuú, nuú koo kuá'a ñu'ú, ta ntikun nana-ña chí kuá'a ñu'ú; ⁶suu kana ñikantí, ra ñikayu-ña, chí kuá'a ti'o-ña, ña ikán ñi'ichi-ña. ⁷Ra sava ka ntikín válí ñikoyo-ña nuú íyo iñú, suu xa'nu iñú, ra santuxin-ña-ña, ra koo ña'a nítaxi-ña. ⁸Suu sava ka ntikín válí ñikoyo-ña nuú ñu'ú va'a, ta nana-ña, ra xa'nu-ña, ra taxi-ña ña'a. Íyo ña taxi oko uxi, iinka-ña taxi uní xiko, ra iinka-ña taxi iin siénto nuú iin iin ntikín.

⁹Ta kachi-Ña saá xí'in-na:

—**Na xíni so'o, ná kuni va'a so'o-na.**

Marcos 4:1-9

Na chiñu ntákani Jesús xí'in tu'un ña táxi kuva

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰Tá kintoo mií-Ña, ra mii uxí uvi na sákua'a nuú-Ña xí'in sava ka na ntée xí'in-Ña, ntakatú'un-na-Ña xa'á mii tu'un ña táxi kuva ikán. ¹¹Ta kachi-Ña saá xí'in-na:

—Nuú ntó'o táxi Ntióxi ná kuntaa ini-ntó ña íyo sè'e xa'á
* **naxa kuva xá'ntia-Ña chiñu**, suu nuú sava ka-na, xí'in tu'un ña táxi kuva va sána'a-i nuú-na. ¹²Ta saá

nii naxa ka ná kuto'ni-na, ra ntäkuni-na-ña,
ra nii naxa ka ná kutiaa so'o-na, ra kuintaa ini-na-ña,
ta kuva ná ntikó-na nuú Ntióxi, ra küká'nu ini-Ña xa'á-na.†

**Jesús ntákani-Ña na kúú ña kúnj káchi tu'un ña táxi kuva xa'á
tiā kó'ni ntikín válí**

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³Ta kachi-Ña saá xí'in-na:

—¿Á kökúntaa ini-ntó xí'in tu'un yó'o? ¿Naxa koo ná kuntaa ini-ntó xí'in sava ka tu'un ña táxi kuva? ¹⁴Tiā kó'ni ntikín válí kúú rā sántiutiā tu'un Ntióxi. ¹⁵Íyo sava-na kúú-na tá kuva

† 4:12 Is. 6:9-10.

ntikín váli n̄ikoyo yu'ú ichí ikán. Xíni so'o-na míi tu'un ikán, suu tá nt̄i'i x̄ini so'o-na-ñ̄a, nt̄ikun vaxi t̄imiá'á, ra íx̄ita-rí tu'un Ntióxi ñ̄a n̄intee ini-na. ¹⁶Ta iinka-na kúú-na tá kuva ntikín váli ñ̄a n̄ikoyo nuú ntée yuú, na yó'o kúú-na x̄ini so'o tu'un Ntióxi, ra nt̄ikun ntáki'in-na-ñ̄a, ra kúsíi ini-na, ¹⁷suu kókúnu ti'o-na. Ñ̄a ikán kama nt̄i'i xa'á-na, chi tá vaxi t̄untó'o á táx̄in-na-na xa'á tu'un Ntióxi, ra kama ntákava-na. ¹⁸Ta iinka-na kúú-na tá kuva ntikín váli ñ̄a n̄ikoyo nuú íyo iñú, na yó'o kúú-na x̄ini so'o tu'un Ntióxi, ¹⁹suu nt̄i'i chá ka ini-na xa'á ñ̄a yúví yó'o, ta sántá'vi x̄ú'un na x̄i'in kuá'á ka ñ̄a'a kútóo-na kuu ñ̄a'a-na, ta ntikuíi ñ̄a yó'o sánti'i xa'á-ñ̄a tu'un Ntióxi, ra ñ̄a ikán koxá'nu ka-na, nii köntúkuá'á ka-na. ²⁰Ta iinka-na kúú-na tá kuva ntikín váli ñ̄a n̄ikoyo nuú ñu'ú va'a. Xíni so'o-na tu'un Ntióxi, ra kántíxa-na-ñ̄a, ta xá'nu-na, ra táxi-na ñ̄a'a. Íyo-na táxi oko uxi, iinka-na táxi un̄i xiko, ra iinka-na táxi siénto iin iin-na.

Koo ñ̄a'a ñ̄a íyo s̄e'le ñ̄a ntätuvi

(Lc. 8:16-18) Marcos 4:35-41 (4:38)

²¹Ta kachi-Ñ̄a saá x̄i'in-na:

—Tá túun-ntó iin ití, ¿á ch̄ikaa-ntó-tún t̄ixin iin xatún á t̄ixin iin x̄ito? ¿Á siu ch̄inúú-ntó-tún nuú súkun ná ntaye'e? ²²Saá tu kúú-ñ̄a yó'o, chi koo ñ̄a'a ñ̄a íyo s̄e'le ñ̄a ntätuvi, chi ñ̄a íyo s̄e'le xaá va-ñ̄a kana-ñ̄a nuú yé'e. ²³Na x̄ini so'o, ná kuni va'a so'o-na.

²⁴Ta kachi-Ñ̄a saá x̄i'in-na:

—Kuni va'a so'o-ntó ñ̄a yó'o, chi naxa kí'in kuva-ntó iinka-na, saá kí'in kuva Ntióxi ntó'o, ra chinúú ka-Ñ̄a-ñ̄a nuú-ntó. ²⁵Chi na xa íyo ñ̄a'a nuú kúú na ni'í ka-ñ̄a, suu na koo ñ̄a'a nuú, ntaa ñ̄a lo'o íyo nuú-na ntuntiaa va-ñ̄a.

Tu'un ñ̄a táxi kuva xa'á nuní

²⁶Ta kachi Jesús saá x̄i'in-na:

—So'o kúú x̄i'in *na xá'ntia Ntióxi chiñu nuú, tá kuva kúú x̄i'in nuní ñ̄a chí'i iin t̄iaa. ²⁷Á kíxi-ra á ntíto-ra, ñ̄uu ra ntuví, ntiútiá míi va míi itu, ta xá'nu-ñ̄a, ta kókúntaa ini-ra naxa n̄intiutiá-ñ̄a, ra naxa xá'nu-ñ̄a. ²⁸Chi saá nuú ñu'ú xá'nu va itu, xina ka itu váli, tá nt̄i'i kána isá, tá nt̄i'i ntúu-ñ̄a níi. ²⁹Tá xa va'a níi, kíxáá-na sákee-na, chi xa n̄ixaa kíi-ñ̄a.

Tu'un ña táxi kuva xa'á ntikín lo'o naní mostása

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 Ta kachi tuku Jesús saá xí'in-na:

—¿Na kúú ña kuvi ki'in kuva-yó xí'in naxa kuva kúú xí'in
***na xá'ntia Ntióxi chiñu nuú?** ra ¿xí'in ntáa tu'un ña táxi
kuva kuvi ka'an-i xí'in-ntó xa'á ña yó'o? 31 Tá kuva kúú xí'in
iin ntikín lo'o naní mostása, ña chí'i-na nuú ñu'ú, nii naxa ka
lo'o-ña nuú ntikuíi ntikín válí, tá chí'i-na-ña, xá'nu-ña, 32 ta
ká'nu xá'nu-ña nuú nti'i ka ña'a chí'i-yó. Ntántika nta'á-ña, ra
nta sa kovi koo-rí ntatí nta'á-ña.

Ntákani Jesús tu'un ña táxi kuva nuú-na

(Mt. 13:34-35)

33 Xí'in kua'á tu'un ña táxi kuva tá'an ña yó'o ntakani Jesús
nuú na yuví, tá kuva ná kuvi kuntaa ini-na. 34 Nina tu'un
ña táxi kuva ntakani-Ña nuú-na. Suu tá íyo mií-Ña xí'in na
sákua'a nuú-Ña, ntákani-Ña nti'i ña kúní kachi-ña nuú-na.

Xá'ntia Jesús chiñu nuú tachí xí'in tikuíi

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Tá kuñuu míi kíi ikán, kachi Jesús saá xí'in na sákua'a nuú-Ña:
—**Ná ku'un-yó iinka xiyo már.**

36 Ta ntakoo-Ña na yuví kua'á, ta saá kaa-Ña íntu'ú-Ña ini
várko kua'an-Ña xí'in-na. Ta saá tu kua'an kua'á ka várko
xí'in-na. 37 Ta iin ntíta kixaa tachí nteé, ta kixaa-ña káni ntiaa-ña

© 1996 David C. Cook

várko, ta kixáá chítú-tún xí'in tikuí. ³⁸Nani saá íntú'ú ntixin Jesús chí ka'á várko kixi-Ña, ra íntú'ú iin sa'má xini-Ña. Ra ntani'i-na-Ña, káchi-na saá xí'in-Ña:

—¡Mástro! ¿Á könt'i ini-ún ná kuvı-yó?

³⁹Ta ntakáxin ini-Ña, ra sanani-Ña tachí, ta kachi-Ña saá xí'in már:

—¡Xa va'a! ¡Koo tâxín!

Ta kutâxín tachí, ta saá tu tikuí va. ⁴⁰Ta kachi-Ña saá xí'in-na:

—¿Na chiñu íyü'vi-ntó? ¿Á kökántixa ni'i-ntó yu'u?

⁴¹Ta ntixa ntāa niyü'vi-na, ta kachi xí'in tá'an-na saá:

—¿Yoo kúu ra yó'o ntāa tachí xí'in tikuí kántixa-ñā-ra?

Ra tiaa Gadara ntó'ni kuá'a tachí u'vi ini

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

5 ¹Ta nixaa-na iinka xiyo yu'ú már chí ñuu na Gadara. ²Tá kana Jesús ini várko, ntikun nixaa iin tiaa ra ntakaa tachí u'vi ini, keṭa-ra kamisáto, ³chi ikán xikuu ve'e-ra. Ta nii xí'in kadéna kónikuvı katún-na-ra, ⁴saá chí kuá'a chá ichı katún-na kadéna nta'a-ra xí'in xa'a-ra, suu kuá'a ichı sakuachi válı-ra-ña. Ra nii iin-na kökúchiñu xí'in-ra. ⁵Ra ñuu xí'in ntuvı xıka-ra kamisáto xí'in yukú. Ta ntá'yu-ra, ra sátaxın-ra miı-ra xí'in yuú. ⁶Tá xini-ra Jesús nuú xıka, xinu-ra nixaa-ra nuú-Ña, ta ntakuntú'ú sítı-ra. ⁷Ta ntá'yu nteé-ra, káchi-ra saá:

© 1996 David C. Cook

—Jesús, Se'e Ntióxi Ká'nu, ¿na-ñā kúú-ñā ntó'o-ún xí'in-í? ¡Xáku ntá'vi-í nuú-ún ñā ná china'á-ún Ntióxi ñā sánto'o-ún yu'u!

⁸Chi xā kachi Jesús xí'in míf tachi u'vi ikán ñā ná kana-ñā ini míf rā tiaa ikán.

⁹Ra ntakatú'un Jesús ñā:

—¿Ntáa kúú kivi-ún?

Ra kachi-ñā saá:

—Legión naní-í, saá chi kua'á kúú-ntí.

¹⁰Ta kua'á xaku ntá'vi-ñā nuú Jesús ñā ná tachiñu-Ñā-ñā nuú xíka ikán. ¹¹Ra yachin ikán íyo iin yukú nuú xíxi kua'á kiní, ¹²ta xaku ntá'vi míf tachi u'vi ikán nuú Jesús, kachi-ñā saá:

—¡Tachiñu ntu'u ini kiní káa ñā ná ntí'vi-ntí ini-rí!

¹³Ra taxi va Jesús ñā ná kee-ñā ini-rí. Ra tá nitaní míf tachi u'vi ini rā tiaa ikán, níkee-ñā ini kiní. Ra yachin uvi míf kúú míf kiní ikán, ra xinu-rí chí yu'ú kavá, ra níkooyo-rí ini tikuí, ta níkantiaa-rí, ra níxi'í nti'i-rí.

¹⁴Ta ñā ntiáa kiní ikán niyü'vi-na, ra xinu-na kua'an-na, ra ntatú'un-na xí'in ñā yuví ntée ñuu xí'in ñā ntée yukú ñā kuu ikán. Ta nitaní ñā yuví kuni-na ñā-ñā kúú-ñā kuu. ¹⁵Tá níxaa-na nuú íyo Jesús, xini-na íntú'ú koó rā tiaa xintakaa kua'á tachi u'vi ini ikán, ra ntíxi-rā sa'má, ra xā ntukáxin xini-rā, ta niyü'vi-na. ¹⁶Ta ñā yuví ñā xini ñā yó'o, ntatú'un-na xí'in ñā yuví ñuu ñā kuu xí'in rā xintakaa kua'á tachi u'vi ini, xí'in xa'á kiní, ¹⁷ta kixáa-na xáku ntá'vi-na nuú Jesús ñā ná kana-Ñā ñuu-na ra ná ku'un-Ñā.

¹⁸Ta tá níki'vi-Ñā ini várko, tia xintakaa tachi u'vi ini ikán kixáa-rā xáku ntá'vi-rā nuú Jesús ñā ná ku'un-rā xí'in-Ñā.

¹⁹Suu kónitaxi-Ñā ku'un-rā xí'in-Ñā, ta kachi-Ñā saá xí'in-ra:

—Kuánu'ú, nuú ñā ve'e-ún, ra ntatú'un xí'in-ñā ñā va'a kixa Xito'o-yó xí'in-ún, ta naxa kuntá'vi ini-Ñā yó'o.

²⁰Ta ntaki'in-rā kua'an-rā, ta kixáa-rā ntatú'un-rā xí'in ñā *Decápolis xa'á ñā va'a kixa Jesús xí'in-rā, ta ntakatú'un ini ntikuí-na.

Ñá lo'o se'e Jairo, xí'in iin ñā sí'i xítia níí

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹Tá ntikó Jesús iinka xiyo yu'ú már ini várko, níxaa kua'á ñā yuví nuú íyo-Ñā. Ta nani íyo-Ñā yu'ú már ²²níxaa iin rā tiaa

naní Jairo, tia ntíso chiñu nuú *ve'e ñu'u nuú ntáki'in táan na ñuu ikán. Tá xini-ra-Ña, kama ntakuntú'ú síti-ra nuú-Ña, ²³ta kua'á xaku ntá'vi-ra nuú-Ña, káchi-ra saá:

—Ñá lo'o se'e-i xí'i. Na'a, chinú'ú-ún nta'á-ún satá-ñá, ná ntuvá'a-ñá, ra saá kutiaku-ñá.

²⁴Ra ntáki'in Jesús kua'an-Ña xí'in-ra, ta kua'á na yuví ntíkun Ña, ta kixáa-na kuyachin ntiva'a-na satá-Ña. ²⁵Ta íyo iin ñá sí'i ikán, ñá xítia níi xa íyo uxí uvi kuiya, ²⁶ta kua'á nto'o ini-ñá chi nixa'an-ñá nuú na táxi tatán, ta tjin-ñá ntikuíi x'ün-ñá, ta könintuva'a-ñá, ña ntunteé ka kúú-ñá xí'in-ñá. ²⁷Tá xini so'o-ñá xa'á Jesús, kuyachin-ñá mã'ñu na yuví chí satá-Ña, ta tjin-ñá sa'má-Ña, ²⁸chi ka'an-ñá: “Átu ná tiin kuití-i sa'má-Ña, ra ntuvá'a-i.” ²⁹Ta ntíkun xikuiin níi-ñá, ta xini-ñá ña ntuvá'a-ñá. ³⁰Suu Jesús nituvi-Ña ña kana nteé-Ña, ta ntikó koo-Ña nuú na yuví kua'á, ra nintakatú'un-Ña-na:

—¿Yoo kúú-na tjin sa'má-i?

³¹Na sákua'a nuú Jesús, káchi-na saá:

—Xini-ún ña na kua'á va íyo yachin satá-ún, ta ntakatú'un ka-ún: “¿Yoo kúú-na tjin sa'má-i?”

³²Suu Jesús xito'ni-Ña nuú ntikuíi-na ná kuni-Ña yoo kúú-na tjin sa'má-Ña. ³³Suu ñá sí'i ikán niyü'vi-ñá, ta kisi-ñá, chí xini-ñá ña nto'o-ñá. Kixaa-ñá, ra ntakuntú'ú síti-ñá nuú-Ña, ra ntatú'un-ñá ña ntaa xí'in-Ña. ³⁴Ra káchi-Ña saá xí'in-ñá:

—Se'e-i, xa'á ña kántixa-ún, ra, xa ntuvá'a-ún. Kuá'an, ntí'i ka ini-ún. Xa ntuvá'a-ún.

³⁵Nani ká'an Jesús, kixaa iin tiaa tia kixi ve'e Jairo. Káchi-ra saá:

—Nixi'i se'e-ún. ¿Na chiñu sánti'i ka-ún Mástro?

³⁶Suu Jesús xini so'o-Ña tu'un nika'an ra tiaa ikán xí'in Jairo, ta káchi-Ña saá xí'in Jairo:

—Küyü'vi-ún; kantixa kuití va-ún.

³⁷Ta könitaxi ka-Ña ná ntíkun-na-Ña, ntáa iin ntaa Pedro, Jacobo xí'in Juan, ñani-ra, kua'an xí'in-Ña. ³⁸Tá nixaa-Ña ve'e Jairo, ta xini-Ña ña ní'i-na, ta xáku-na, ta kúsuchi chá ini-na.

³⁹Niki'vi-Ña, ra káchi-Ña saá xí'in-na:

—¿Na chiñu ní'i-ntó, ta xáku-ntó? Ná lo'o yó'o könixi'i-ñá, chí ñá kixi va kúú-ñá.

⁴⁰Ta nixaku ntiaa-na-Ña, suu tavá-Ña ntikuíi-na ké'e, ta kana-Ña na táta ñá lo'o ikán xí'in na sákua'a nuú-Ña, ta niki'vi-Ña nuú íntú'ú ntuvá-ñá. ⁴¹Ta tjin-Ña nta'á-ñá, ta káchi-Ña saá xí'in-ñá:

—¡**Talita kumi!** (tu'un kúni kachi: Nǎ lo'o, xí'in yó'o ká'an-i, ntakoo).

⁴²Ta ntikun ntakoo nǎ lo'o ikán, ta xika-nǎ, chi nǎ uxí uvi kuiya kúú-nǎ, ta ntakutú'un ini nǎ yuví. ⁴³Ta xa'ntia-Nǎ chiñu nuú-nǎ ná ntátú'un-nǎ nǎ kuu ikán, ta nika'an-Nǎ xí'in-nǎ ná axi-nǎ nǎ'a kuxi nǎ lo'o ikán.

Kökántíxa nǎ ñuu Nazaret Jesús

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

6¹Ta kana Jesús ñuu ikán, ra ntikó-Nǎ ñuu-Nǎ xí'in nǎ sákua'a nuú-Nǎ. ²Tá nixaa kíi *sáto, kixáá-Nǎ sána'a-Nǎ ini *ve'e ñu'u nuú ntáki'in tá'an nǎ ñuu; ta kua'a nǎ xini so'o ntakutú'un ini-nǎ, ra kachi-nǎ saá:

—¿Ntáa chí kí'in-ra nǎ sána'a-ra? ¿Ntáa vaxi tu'un ntíchi ká'an-ra xí'in nǎ xítú'un kixa-ra? ³¿Á süu tia káchíñu xí'in itún, se'e María va kúú-ra, ta ñani-ra kúú Jacobo, José, Judas xí'in Simón? ¿Á süu íyo tu ná ku'va va-ra xí'in-yó yó'o?

Ta köníkuni-nǎ kutiaa so'o-nǎ-Nǎ. ⁴Nǎ ikán kachi-Nǎ saá xí'in-nǎ:

—**Iin tiaa ra sáya'a tu'un ká'an Ntióxi nuú nǎ yuví, tá kúú nti'i xiyo kixa tó'o-nǎ-ra, suu nǎ ñuu mií-ra kökíxa tó'o-nǎ-ra, ra saá tu nǎ kítá'an xí'in-ra xí'in nǎ ve'e-ra.**

⁵Ta ikán köníkuví kasa-Nǎ nǎ xítú'un, suu lo'o nǎ kú'vǎ kuvi chinúú-Nǎ nta'á-Nǎ satá, ra ntuvá'a-nǎ. ⁶Ta ntakutú'un ini-Nǎ xí'in-nǎ, chi köníkantíxa-nǎ-Nǎ. Ta xika-Nǎ ñuu válí yachin ikán ntakani-Nǎ.

Xá'ntia Jesús chiñu nuú uxí uvi nǎ sákua'a nuú-Nǎ

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷Ta kana Jesús uxí uvi nǎ sákua'a nuú-Nǎ, ta tachíñu-Nǎ-na tá uvi tá uvi-nǎ, ra taxí-Nǎ chiñu nta'á-nǎ nǎ ná kuvi ka'ntia-nǎ chiñu nuú tachí u'vǎ. ⁸Ta tachíñu-Nǎ-na ná ku'un iin ntāa karróti va xí'in-nǎ, ra nii xítá vǎ'a, nii leka, nii xǔ'un ná kü'un xí'in-nǎ; ⁹ná kuañu-nǎ ntixán ku'un-nǎ, suu ná kü'un ka iinka na'a sa'má xí'in-nǎ nǎ ntasama-nǎ. ¹⁰Ta kachi-Nǎ saá xí'in-nǎ:

—**Ntáa mií ve'e ná xaa-ntó, ra ikán kintoo va-ntó ntāa ná kana-ntó míí ñuu ikán. ¹¹Átu ntáa ñuu ná ntáki'in-nǎ ntó'o, ra ná küni so'o-nǎ nǎ ká'an-ntó, kana-ntó ikán, ra sákisi-ntó yáká**

xá'á-ntó, tá kuva ná kuntaa ini-na ña v'a kixa-na. [Ña ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó: kíj ná nto'o ini-na xa'á kuachi-na, ra, lo'o va nto'o ini na Sodoma xí'in na Gomorra nuú ka na ñuu ikán.]

¹² Ta kana-na, kixáá-na ntákani-na nuú na yuví ná ntantikó kava ini-na xa'á kuachi-na. ¹³ Ta tavá-na kuá'á tachí u'vi ini-na, ra chikaa-na síti xini kuá'á na yuví kú'vi, ra ntuva'a-na.

Tá xá'ní-na Juan

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Ta xini so'o réy Herodes xa'á Jesús, saá chi iin ní ká'an-na xa'á-Ña, ta káchi sava-na saá:

—Ntatiaku Juan tia sákuntiutiá ña'á, ta ña ikán íyo nteé-ra ña va'a kixa-ra ña xítú'un.

¹⁵ Iinka-na káchi saá:

—Tia *Elías kúú-ra.

Ta iinka-na káchi saá:

—Iin tiaa tia sáya'a tu'un ká'an Ntióxi nuú na yuví tá kuva na xika xina'á kúú-ra.

¹⁶ Tá xini so'o tia réy Herodes ña yó'o, káchi-ra saá:

—Tia yó'o kúú Juan, ta yu'u kúú ra xa'ntia chiñu ña ná ka'ntia-na sukún-ra, suu ntatiaku-ra.

¹⁷ Chi míj réy Herodes tachíñu na nixa'an tjin Juan, ta katún-na-ra xí'in kadéna ini ve'e kaa, xa'á ña Herodías, ña sí'i Felipe, tia kúú ñani réy. Chi ntaki'in-ra-ña ntuu-ña ña sí'i-ra, ¹⁸ ña ikán nika'an Juan xí'in réy Herodes, káchi-ra saá:

—Küvi koo ña sí'i ñani-ún xí'in-ún.

¹⁹ Ta ña Herodías nisaá ini-ña xí'in Juan, ta kuni-ña ka'ní-ña-ra, ta köníkuvi ka'ní-ña-ra, ²⁰ chi niyũ'vi réy Herodes nuú Juan, chi xini-ra ña kúú Juan iin tiaa íj nuú Ntióxi, ta iin tiaa xika ichí ntáku, ta ña ikán xintiaa-ra-ra. Tá xini so'o-ra ña ká'an Juan, nii kökúntaa ini-ra, kúsíj ini-ra tiáa so'o-ra ña ntákani Juan. ²¹ Suu xintatu-ña, ra nixaa kíj tá nixinu réy Herodes kuiya-ra, ta xakin-ra vikó nuú kana-ra na kúchêe íyo chiñu xí'in-ra, xí'in na kúchêe nuú na lapa, xí'in na xikuá'á nuú na Galilea. ²² Ta níki'vi ña lo'o se'e ña Herodías, ta tixá'á-ña, ta kusíj ini tia réy xí'in na xintee xí'in-ra. Sá káchi réy saá xí'in ña lo'o ikán:

—Ntukún na-ña kúú-ña kuni-ún, ta taxi-i-ña nta'á-ún.

²³ Ta china'á-ra, káchi-ra saá:

—Ntáa mií ñá'a kúní-ún, ntaa sava ña íyo nta'á-i, taxi-i nta'á-ún.

24 Ta kána ñá lo'o ikán ñika'an-ñá xí'in nána-ñá:

—¿Na-ñá kúú-ñá ntukún-i?

Ta kachi nána-ñá saá:

—Xiní Juan tia sákuntiutiá ñá'á ntukún-ún.

25 Ta ntikun niki'vi-ñá nuú réy, ta ñika'an-ñá, kachi-ñá saá:

—Ñá kúní-i míí tá ká'an kúú xiní Juan tia sákuntiutiá ñá'á ini iin xikó'ó.

26 Ta tia réy kusuchí ntíva'a ini-ra, suu xa taxi va-ra tɔ'un-ra nuú-ñá xí'in na ntée xí'in-ra, ña ikán kóníkuví ntikó ka yu'ú-ra nuú-ñá. 27 Ta ntikun tachíñu tia réy iin tiaa tia ntiáa ve'e kaa, ña ná kixi xiní Juan xí'in-ra. 28 Ta ntikun kua'an tia ntiáa ikán, ta xa'ntia-ra sukún Juan ini ve'e kaa, ta kixaa xiní Juan ini iin xikó'ó xí'in-ra, ra taxi-ra-ñá nta'á ñá lo'o ikán, ta ñá lo'o ikán taxi-ñá-ñá nta'á nána-ñá.

29 Ra kuntaa ini na sákua'a nuú Juan, ta kixi-na, ntaki'in-na ikí kuñu-ra, ta ñixa'an-na santuxin-na-ra.

Táxi Jesús xíxi u'un míl na tiaa

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

30 Ta ntaki'in tá'an na tachíñu Jesús xí'in-Ñá, ta kixáa-na ntátú'un-na xí'in-Ñá na-ñá kúú-ñá kixa-na xí'in na-ñá kúú-ñá sana'a-na.

31 Ra ntaa kóníkuví kuxi-Ñá xí'in-na xa'á ña kua'á ntíva'a na

yuví xíka nuu, na vaxi, ra na kua'an, ña ikán kachi-Ñá saá xí'in-na:

—Na-a-ntó ná ku'un míí kuití-yó iinka xiyo nuú kuvi ntaki'in ntee-yó.

32 Ta kána-na kua'an-na xí'in iin várko iinka xiyo nuú kóntée na yuví.

33 Suu kua'á na yuví xiní ña kua'an-na, ta

Marcos 6:30-44

© 1996 David C. Cook

ntakuni-na-na; ña ikán kua'á na ñuu xíka xa'á-na kua'an-na, ra kama ka nixaá na ikán nuú-na. ³⁴Tá kana-Ña ini várko xini-Ña kua'á na yuví, ta kuntá'vi ini-Ña-na, chi kuva ntikachi rí koo xito'o kúú-na, ta kixáá-Ña sána'a-Ña kua'á ña'a nuú-na. ³⁵Tá xa kuaá, ra, kuyachin na sákua'a nuú Jesús nuú-Ña, ta kachi-na saá xí'in-Ña:

—Koo mií ña'a yó'o, ra xa kuaá kúú-ña. ³⁶Tachíñu-na ná ku'un-na ñuu xí'in yukú yachin nuú ntée na yuví tá kuva ná kivi kuiin-na ña'a kuxi-na.

³⁷Suu ntakuiin Jesús, káchi-Ña saá xí'in-na:

—**Taxi mií-ntó ná kuxi-na.**

Ta ntakuiin-na, káchi-na saá:

—¿Á kúni-ún ná ku'un-nti kuiin-nti ña'a xí'in uvi siénto denário^a, ra taxi-nti kuxi-na?

³⁸Ta ntakatú'un-Ña-na:

—**¿Naxa xitá va'a ní'i-ntó? Kuá'an-ntó kuni-ntó.**

Tá nixa'an-na xini-na, ta kachi-na saá:

—Íyo u'un xitá va'a xí'in uvi tiaka.

³⁹Ta tachíñu-Ña-na ná sántakuntee-na na yuví tá tiá'ntia tá tiá'ntia nuú itia kuí. ⁴⁰Ta ntakuntee tá tiá'ntia tá tiá'ntia-na, tá siénto-na xí'in tá uvi xiko uxi-na. ⁴¹Ta tijn-Ña u'un xitá va'a xí'in uvi tiaka, ta ntani'i-Ña nuú-Ña chí ntiví, ta ntakua'a-Ña tixa'vi Ntióxi, ta ntata'ví-Ña mí xitá va'a ikán, ta taxi-Ña-ña nta'á na sákua'a nuú-Ña ná ntata'ví-na-ña xí'in na yuví. Ta ntata'ví-Ña uvi tiaka xí'in ntikuíi-na. ⁴²Ta xixi nti'i-na ntaa chítú tixin-na. ⁴³Ta ntasokó ka xitá va'a xí'in tiaka, ra ntaki'in-na uxi uvi toká chítú ka-ña. ⁴⁴Na xixi xikuu u'un míl tiaa.

Xíka Jesús nuú tikuíi

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵Ta ntikun xa'ntia Jesús chíñu nuú na sákua'a nuú-Ña ná ki'vi-na ini várko ña ná kunúú-na ku'un-na iinka xiyo yu'ú már ñuu Betsaida, nani íntiäyu ka-Ña na yuví kua'á.

⁴⁶Tá nti'i ikán, ntaki'in-Ña kua'an-Ña yukú ka'an-Ña xí'in Táta-Ña. ⁴⁷Tá kuñuu, várko ikán xa kua'an-tún ntaa mãñu sava már xí'in-na, ra ntáa mí tú'un Jesús nintoo ikán.

^a 6:37 Iin denário kúú-ña káva'a-na tá káchíñu-na iin kijí.

48 Ta x̄ini-Ñ̄a, u'vi kúu kuá'an-na, chi chí nuú-na vaxi t̄achí nteé. Ra tá x̄a kuá'an túvi kuyachin Jesús nuú-na, x̄íka-Ñ̄a nuú t̄ikuíi, ta kuni-Ñ̄a ntakunúú-Ñ̄a nuú-na. 49 Ta x̄ini-na-Ñ̄a x̄íka-Ñ̄a nuú t̄ikuíi, ta ka'án-na ñ̄a í'na kúú-Ñ̄a, ta n̄inta'yū-na, 50 chi ntikuíi-na x̄ini-Ñ̄a, ta niyũ'vi-na. Suu nt̄ikun n̄ika'an Jesús x̄í'in-na, káchi-Ñ̄a saá:

—¡Chikaa nteé ini-ntó! ¡Yu'u kúú-i, kuyũ'vi-ntó!

51 Ta nt̄aa-Ñ̄a ini várko x̄í'in-na, ta x̄ikuiin t̄achí. Ta niyũ'vi nt̄iva'a-na, ra nt̄akutú'un ini-na, 52 chi tá'an ka kuntaa va'a ini-na x̄a'á x̄itá va'a ñ̄a x̄ixi-na ikán, chi tá'an ka ntanuná nuú-na ná kuntaa ini-na-ñ̄a.

Marcos 6:45-52

© 1996 David C. Cook

Jesús sántuva'a-Ñ̄a n̄a kú'vi ñ̄uu Genesaret

(Mt. 14:34-36)

53 Tá n̄ixaa-na ñ̄uu Genesaret iinka xiyo yu'ú már, ra katún-na várko yu'ú t̄ikuíi ikán, 54 ta n̄itani-na ini-tún. Ta nt̄ikun nt̄akuni n̄a yuví ikán Jesús, 55 ta kama nt̄atú'un-na x̄a'á-Ñ̄a x̄í'in ntikuíi n̄a ñ̄uu yachin, ta kixáá n̄a ñ̄uu yachin ikán kixaa-na x̄í'in n̄a kú'vi, n̄a ntósó nuú x̄ito válí, nt̄aa mií nuú kúntaa ini-na íyo-Ñ̄a. 56 Ta nt̄aa mií nuú kí'vi-Ñ̄a, á ñ̄uu válí, á ñ̄uu ná'nu, á yukú, x̄aa-na ntákoo-na míi n̄a kú'vi míi ichí ikán, ta x̄áku ntá'vi míi n̄a kú'vi ikán nuú-Ñ̄a ñ̄a ná taxi kuití-Ñ̄a tut̄uvi nta'á-na yu'ú sa'má-Ñ̄a, ta ntikuíi n̄a tut̄uvi nta'á Jesús, nt̄uva'a-na.

Ña sántuvä'a na yuví

(Mt. 15:1-20)

7 ¹Ta kixaa na *fariséo xí'in *na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés na kee ñuu Jerusalén, ta kuyachin-na nuú Jesús. ²Ta na yó'o xini-na ña íyo na sákua'a nuú-Ña xíxi-na xitá va'a, ra yakuá nta'á-na, chi kóninta'á va'a-na. ³(Saá chi na fariséo xí'in ntikuí na judío, nikaan-na naxa kuva nixiyo na táta-na xina'á, chi kua'á va'a ntá'á-na, nuú köo, ra küxi-na. ⁴Ta tá ntíkó-na nuú ya'vi, átu ná ntá'á-na, ra küxi-na. Ta íyo kua'á ka ña'a ña nikaan-na kixa-na, tá kuva ña ntakatia-na yaxín ña xí'i-na, xí'in tinto'ó, xí'in kisi kaa, [xí'in xito-na].) ⁵Ña ikán na fariséo xí'in na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés ntakatú'un-na-Ña, káchi-na saá:

—¿Na chiñu na sákua'a nuú-ún köntíkun-na kuva sana'a na táta-yó nuú-yó? chi xíxi-na, ra kóninta'á va'a-na.

⁶Ta kachi-Ña saá xí'in-na:

—¡Sín ña ká'an-ntó, ra sín ña kixa-ntó! Ña ntaa kúú-ña tiaa Isaías xa'á-ntó, tá say'a-ra ña nika'an Ntióxi, káchi-ra saá:

Na ñuu yó'o, yu'ú-na ntása ká'nu-na yu'u,

suu inima-na xíka íyo-ña nuú-i,

⁷*chi ña uun ntása ká'nu-na yu'u,*

chi káchi-na ña sána'a-na tu'un-i

suu ña ntáku ini na yuví va kúú ña sána'a-na.†

⁸Ta ntakoo-ntó míi tu'un Ntióxi, ta ntíkun-ntó kuva káchi na yuví.

⁹Kachi tu-Ña saá va xí'in-na:

—Ntó'o, ra, ntakoo va'a-ntó iin xiyo tu'un Ntióxi, ra ntíkun-ntó kuva nikaan mií-ntó. ¹⁰Moisés kachi-ra saá: “Kasa tó'o-ntó táta-ntó xí'in nána-ntó”†, ta “Na chíkaa chi'ña táta-na á nána-na, ña ntúxa kuví-na.”† ¹¹Suu ntó'o káchi-ntó saá: “Ña ná kachi iin na yuví xí'in táta-na á nána-na: ‘Küvi chintee-i yó'o, chi Corbán kúú xü'un yó'o’” (ña kúní kachi «nta'a Ntióxi taxi-i xü'un yó'o»), ¹²ta ntó'o kötaxi ka-ntó míi na yuví ikán ná chintee ka-na táta-na á nána-na. ¹³Ra saá ntakoo-ntó Tu'un Ntióxi, ra ntíkun-ntó kuva nikaan mií-ntó, ta sána'a-ntó-ña nuú iinka-na ña ná sákusuvi-na míi Tu'un Ntióxi. Ta kua'á-ña kixa-ntó kuva saá.

†7:6-7 Is. 29:13. †7:10 Ex. 20:12; Dt. 5:16. †7:10 Ex. 21:17; Lv. 20:9.

14 Ta k̄ana tuku Jesús n̄a yuví kuá'á, ta k̄achi-Ñ̄a saá xí'in-n̄a:
 —Kutiaa so'lo nti'i-ntó, ta k̄untaa ini-ntó: 15 K̄oo ñ̄a'a ñ̄a kí'vi ini
 iin n̄a yuví ñ̄a kuvi sántuvä'a ñ̄a'á, suu ñ̄a vaxi ínima-n̄a, ñ̄a ikán
 kúú-ñ̄a sántuvä'a ñ̄a'á. 16 [N̄a xíni so'lo, ná kuni va'a so'lo-n̄a.]

17 Tá nti'i, kuxíka-Ñ̄a nuú n̄a yuví kuá'á, ta ñ̄iki'vi-Ñ̄a iin ve'e,
 ra ñ̄intakátú'un n̄a sákua'a nuú-Ñ̄a-Ñ̄a xa'á míi tu'un ñ̄a táxi
 kuva ikán. 18 Ta k̄achi-Ñ̄a xí'in-n̄a:

—¿Á nii ntó'o k̄okúntaa ini? ¿Á k̄okúntaa ini-ntó ñ̄a nti'i ñ̄a'a
 kuá'an ini n̄a yuví küvi sántuvä'a ñ̄a'á-ñ̄a? 19 Chi k̄okuá'an-ñ̄a
 ínima-n̄a, chi t̄ixin va-n̄a kuá'an-ñ̄a, ra tá nti'i, xítia va-ñ̄a.

Ñ̄a k̄achi-Ñ̄a saá, ñ̄a va'a kúú nti'i va ñ̄a'a xíxi-yó. 20 Ta k̄achi
 tu-Ñ̄a saá va:

—Ñ̄a sántuvä'a n̄a yuví kúú ñ̄a vaxi ínima-n̄a. 21 Chi
 ínima-n̄a vaxi ñ̄a vä'a ntákani ini-n̄a; ñ̄a xíka-n̄a xí'in iinka n̄a
 yuví, ra íyo ñ̄a sí'i-n̄a á íi-n̄a; ñ̄a kíxi xí'in tá'an-n̄a, ra tä'an ka
 tanta'á-n̄a; ñ̄a xá'ní-n̄a ntii; 22 ñ̄a ntúkuí'ná-n̄a; ñ̄a iin k̄uu-n̄a
 kúní-n̄a koo kuá'á ka ñ̄a'a nuú-n̄a; ñ̄a kíxa-n̄a ñ̄a vä'a; ñ̄a
 sántá'vi ñ̄a'á-n̄a; ñ̄a kíxa-n̄a ñ̄a kúní míi-n̄a; ñ̄a kútóo-n̄a koo
 ñ̄a'a ñ̄a íyo nuú iinka-n̄a nuú-n̄a; ñ̄a ká'an vä'a-n̄a xa'á Ntióxi;
 ñ̄a lantó-n̄a; xí'in ñ̄a k̄okúní-n̄a ntakoo-n̄a ñ̄a vä'a kíxa-n̄a.
 23 Ñ̄a ikán kúú ñ̄a vä'a vaxi ínima-n̄a, ra sántuvä'a-ñ̄a-n̄a.

Iin ná nána Sirofenicia kántíxa-ñá Jesús

(Mt. 15:21-28)

24 Ta k̄ana Jesús kuá'an-Ñ̄a chí Tiro xí'in Sidón. Ta ñ̄iki'vi-Ñ̄a
 iin ve'e, ta k̄oníkuni-Ñ̄a ñ̄a nii iin-n̄a ná k̄untaa ini, suu k̄oníkui
 ntasë'e-Ñ̄a. 25 Chi iin ñ̄a nána kú'vi ñ̄a lo'lo se'e xí'in t̄achí u'vi, tá
 x̄ini so'lo-ñ̄a xa'á Jesús, nt̄ikun k̄ixaa-ñ̄a nuú-Ñ̄a, ta nt̄akuntú'ú
 sítí-ñ̄a nuú-Ñ̄a. 26 Ná nána ikán süvi ñ̄a judío kúú-ñ̄a, chi ñ̄a
 Sirofenicia kúú-ñ̄a. Ta k̄ixáá-ñ̄a xáku ntá'vi-ñ̄a nuú-Ñ̄a ñ̄a ná
 tavá-Ñ̄a t̄achí u'vi ini ñ̄a lo'lo se'e-ñ̄a. 27 Ta k̄achi Jesús saá xí'in-ñ̄a:

—Xina ka n̄a se'e ná kuxi, chi vä'a káa-ñ̄a ná x̄ita-yó x̄itá
 nta'á n̄a se'e, ra taxi-yó-ñ̄a nta'á t̄ina.

28 Suu nt̄akuiin ñ̄a nána ikán, káchi-ñá saá xí'in-Ñ̄a:

—Aan, táta, suu ntaa t̄ina xíxi-rí xe'e yu'ú n̄a se'e ñ̄a k̄oyo
 t̄ixin mésa.

29 Ta k̄achi-Ñ̄a saá xí'in-ñá:

—Xa'á ñ̄a k̄achi-ún saá, kuá'an, chi xa k̄ana t̄achí u'vi ini
 se'e-ún.

³⁰Ta tá nixaa-ñá ve'e, xini-ñá ña xa kana tachí u'vi ini se'e-ñá, ta íntú'ú ñá lo'o ikán nuú xito.

Sántuva'a Jesús iin ra só'o, ra xí'in tiatiān-ra

³¹Ta kana Jesús chí Tiro, ntaki'in-Ña kuā'an-Ña chí Sidón, ta niya'a-Ña chí *Decápolis, ra nixaa-Ña nuú íyo már Galilea.

³²Ta kixaa-na nuú-Ña xí'in iin ra só'o, ra xí'in tiatiān-ra, ta xaku ntá'vi-na nuú-Ña ná chinúú-Ña nta'á-Ña satá-ra.

³³Ta sakuxiyo Jesús tia kú'vi ikán nuú íyo na yuví kuá'á, ta chikaa-Ña ntuku nta'á-Ña so'o-ra, ta xí'in tiá sīi-Ña tjin-Ña yâá-ra. ³⁴Ta ntakuto'ni-Ña chí ntiví, ta ntaki'in-Ña ini-Ña, ra kachi-Ña saá:

—¡Efatá! (Ña kúni kachi: ¡Ntanuná!)

³⁵Ta ntikun ntanuná so'o-ra, ta nisañá yâá-ra, ta va'a ntaka'an-ra. ³⁶Ta xa'ntia-Ña chiñu nuú-na ná ntátú'un-na xí'in nii iin na yuví, suu nani sási ka-Ña yu'ú-na, ta kuá'á ka ntátú'un-na. ³⁷Ta ntakutú'un ini-na, ta káchi-na saá:

—Va'a kixa-ra nti'i-ña, chi na só'o ntánuná so'o-na, ta na i'in ntaka'an-na.

Jesús táxi-Ña xíxi komí míl na yuví

(Mt. 15:32-39)

8 ¹Ta iin kij ntaki'in tá'an kuá'á tuku na yuví nuú Jesús, ta köo míl ña'a kuxi-na. Jesús kana-Ña na sákua'a nuú-Ña, ta kachi-Ña saá xí'in-na:

²—Kúntá'vi ini-í na yuví yó'o, chi xa íyo uní kij ña íyo-na xí'in-í yó'o, ta köo míl ña'a kuxi-na. ³Ta átu ná tachíñu-í-na nu'ú-na, ra ná küxi-na, ta kuví too-na ichí, chi íyo-na kee xíka.

⁴Ta na sákua'a nuú-Ña ntakuiin-na, káchi-na saá:

—¿Ntáa kee ña'a kuxi ntikuíi-na yó'o, chi yó'o köo na yuví ntée, ra yukú ichi míl va kúú-ña?

⁵Ta nintakatú'un Jesús na:

—¿Naxa xitá va'a ní'i-ntó?

—Uxa-ña —kachi-na xí'in-Ña.

⁶Ta xa'ntia-Ña chiñu nuú na yuví kuá'á ná kuntee-na nuú ñu'ú, ta tjin-Ña uxa xitá va'a, ta taxi-Ña tixa'vi Ntióxi. Ta ntata'ví-Ña-ña, ta taxi-Ña-ña nta'á na sákua'a nuú-Ña ña ná ntata'ví-na-ña xí'in na yuví kuá'á, ta saá kixa-na. ⁷Ta níi

tu-na lo'o tiaka váli, ta ntakua'a-Ña tixa'vi Ntióxi xa'á-rí, ta xa'ntia-Ña chiñu ña ná ntata'ví-na-rí. ⁸Ta ntikuíi-na xixi ntaa chítú tixin-na, ta nintoo ka uxa toká ña'a ntaki'in-na. ⁹Ña xixi ikán xikuu kuva komí míl. Tá ntí'i, nintiäyu Jesús na, ¹⁰ta ntaa-Ña ini várko xí'in na sákua'a nuú-Ña, ta kua'an-na chí Dalmanuta.

Ntúkún na fariséo iin séña ntiví

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹Ta nixaa na *fariséo, ta kixáá-na tává-na kuachi xí'in Jesús, ta ntúkún-na ná taxi-Ña iin séña ntiví ña ná kotontosó-na-Ña átu ña ntaa ntiví kixi-Ña. ¹²Ta ntaki'in-Ña ini-Ña, kachi-Ña saá xí'in-na:

—¿Na chiñu ntúkún na yuví yó'o iin séña ntiví? Ña ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó ña nii iin séña küni ntó'o na yuví tée vichin.

¹³Tá ntí'i, ntakoo-Ña-na, ta ntikó-Ña niki'vi-Ña ini várko, ta kua'an-Ña iinka xiyo már.

¡Kuénta koo-ntó xí'in na fariséo, ra xí'in Herodes!

(Mt. 16:5-12)

¹⁴Ta na sákua'a nuú Jesús ntantosó-na ku'un ña'a xí'in-na kuxi-na. Iin ntaa kúú xitá va'a ní'i-na kua'an xí'in-na ini várko. ¹⁵Ta xa'ntia-Ña chiñu nuú-na, kachi-Ña saá:

—¡Kuénta koo-ntó xí'in *Ievadúra na *fariséo xí'in Herodes!

¹⁶Ta kixáá-na ká'an xí'in tá'an-na:

—Ká'an-Ña kuva saá chi koo xitá va'a ní'i-yó.

¹⁷Ta kuntaa ini Jesús ña yó'o, ta kachi-Ña saá xí'in-na:

—¿Na chiñu ká'an-ntó ña koo xitá va'a ní'i-ntó? ¿Á köxíni ni'i-ntó, ra kökúntaa ini-ntó? ¿Á ntakú ntiva'a ínima-ntó? ¹⁸¿Íyo ntuchí nuú-ntó, ta köxíni-ntó? ¿Íyo so'o-ntó, ta köxíni so'o-ntó? ¿Á köñú'u ini-ntó? ¹⁹Tá ntata'ví-i u'un xitá va'a xí'in u'un míl na yuví, ¿naxa toká chítú xí'in xitá va'a nintoo ntaki'in-ntó?

Ta ntakuin-na, kachi-na saá:

—Uxi uvi toká.

²⁰—Ta tá ntata'ví-i uxa xitá va'a xí'in komí míl na yuví, ¿naxa toká chítú xí'in xitá va'a nintoo ntaki'in-ntó?

Ta ntakuin-na, kachi-na saá:

—Uxa toká.

21 Tá ntĩ'i, kachi-Ñā saá xí'in-na:

—¿Á tā'an ka kuntaa ni'i ini-ntó?

Sántuva'a Jesús iin ra kuáa

22 Ta kixaa Jesús xí'in na sákua'a nuú-Ñā ñuu Betsaida. Ta nixaa na yuví xí'in iin ra kuáa, ta xaku ntá'vi-na nuú-Ñā ná chinúú-Ñā nta'á-Ñā satá-ra. 23 Ta tiin Jesús nta'á ra kuáa ikán, ta tavá-Ñā-ra nuú ñuu, tá ntĩ'i chikaa-Ñā tiá sī-Ñā nuú-ra, ta chinúú-Ñā nta'á-Ñā satá-ra, ta nintakatú'un-Ñā-ra:

—¿Á xíni-ún vichin?

24 Ta ntani'i ra tiaa ikán nuú-ra, ta kachi-ra saá:

—Xíni-i na yuví, tá ín itún ín-na, suu xíka-na.

25 Ta chinúú tuku Jesús nta'á-Ñā nuú-ra, ta tia kuáa ikán ntuva'a-ra, ntakuto'ni-ra, ta kixáa-ra xíni káxin-ra ntikuíi ña'a. 26 Ta tachíñu-Ñā-ra ve'e-ra, ta kachi-Ñā saá xí'in-ra:

—Kü'un-ún ñuu [ta ntátú'un-ún xí'in nii iin-na].

**Káchi Pedro ña Jesús kúú Cristo, Ña tachíñu Ntióxi vaxi
sákaku na yuví**

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Ta kãna Jesús xí'in na sákua'a nuú-Ña kua'an-na ñuu válí ña ntó'ni chí Cesarea Filipino. Ta ichí nintakatú'un-Ña-na, káchi-Ña saá xí'in-na:

—¿Yoo kúú-i káchi na yuví?

28 Ta ntakuiin-na, káchi-na saá:

—Sava-na káchi kúú-ún Juan tia sákuntiutiá ña'á, ta iinka-na káchi ña kúú-ún tia *Elías, ta iinka-na káchi ña iinka tiaa tia sáya'a tu'un ká'an Ntióxi nuú na yuví kúú-ún.

29 Saá ra, ntakatú'un-Ña-na, káchi-Ña saá:

—Ta ntó'o, ¿yoo kúú-i káchi-ntó'?

Ta ntakuiin Pedro, káchi-ra saá:

—Yó'o kúú *Cristo, Ña tachíñu Ntióxi vaxi sákaku na yuví.

30 Suu xa'ntia-Ña chiñu nuú-na ná ntátú'un-na xa'á-Ña xí'in nii iin-na.

Ká'an Jesús ña kuvi-Ña

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Ta kixáá Jesús sána'a-Ña-na xa'á *Ña ntuu Se'e Na Yuví ña xiniñú'u kua'á nto'o ini-Ña, chi na xikua'á nuú na ñuu, na sutu xikua'á xí'in *na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés ntakuni-na-Ña, chi ka'ní ña'á-na, suu nuú uní kíí ntatiaku-Ña.

32 Ta káxin nika'an-Ña tu'un yó'o xí'in-na. Tá ntí'i, tavá Pedro Ña iin xiyo, ta kixáá-ra sánani-ra-Ña. 33 Suu Jesús ntikó koo-Ña nuú ntikuí na sákua'a nuú-Ña, ta sanani-Ña Pedro, káchi-Ña saá:

—¡Kuxiyo nuú-i, timiá'á! Chi yó'o kontákani ini-ún kuva ntákani ini Ntióxi, chi tá ntákani ini na yuví, kuva saá ntákani ini-ún.

34 Tá ntí'i, kãna Jesús na sákua'a nuú-Ña xí'in na yuví kua'á, ta káchi-Ña saá xí'in-na:

—Átu ntáa-ntó kúní ntikun yu'u, ntantosó-ntó xa'á ña kúní mií-ntó, ra ntaki'in-ntó krúsi-ntó, ta ntikun-ntó yu'u. 35 Chi ntáa na kúní sákaku-na mií-na, nti'i xa'á va-na, suu ntáa-na ná nti'i xa'á xa'á mií-i xí'in xa'á *tu'un va'a Ntióxi, na ikán kúú na kaku va. 36 Koo chiñu kúú ví-ña ña ná keva'a iin na

yuví nti'i ña'a ña íyo nuú ña yúví, átu ná káku ínima-ña. ³⁷Ta ɔnaɔa kuvi ntachá'vi iin ña yuví xa'á ínima-ña? ³⁸Ña yuví ntée vichin, ña kuachi kúú-ña, ra xiin-ña kantíxa-ña Ntióxi. Ra átu ntáa-ña ná kuka'an nuú xa'á-i xí'in xa'á tu'un-i nuú ña yuví, saá tu Ña ntuu Se'e Ña Yuví va kuka'an nuú-Ña xí'in-ña tá xa ná kixi-Ña xí'in ña ángel jí xí'in ntee Táta-Ña.

9 ¹Ta kachi tu Jesús saá:
—Ña ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó. Íyo ña íyo yó'o küvi-ña ntaa ná kuni-ña *naɔa ka'ntia Ntióxi chiñu xí'in ntee-Ña.

Ntásama kuva káa Jesús nuú ña sákua'a nuú-Ña

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

²Tá nti'i niya'a iñu kiji, Jesús ntaki'in kuiti-Ña Pedro, Jacobo xí'in Juan, kuá'an-ña xí'in-Ña iin yukú súkun. Ta ikán ntásama kuva káa-Ña nuú-ña. ³Ta sa'má-Ña ntaye'e-ña, [ra ntuu yaa kachí-ña,] ta nii iin-ña küvi ntakatia yaa tá kuva ná'a-ña. ⁴Ta xini-ña tia *Elías xí'in tia Moisés, ra ntátú'un-ña xí'in Jesús. ⁵Ña ikán kachi Pedro xí'in Jesús:

—Mástro, ña va'a kúú-ña ña íyo-yó yó'o! Ná sáva'a-nti unj ve'e vixín válí: iin-ña koo mií-ún, iinka-ña koo Moisés, ta iinka-ña koo Elías.

⁶Ta xini-ra na-ña kúú-ña ká'an-ra, chi niyú'vi ntiva'a-ña. ⁷Ta kixi iin vikó nuú ntée-ña, ra sasá'vi-ña-ña xí'in ntatí-ña, ta xini so'o-ña iin tachí má'ñu míí vikó ikán, kachi-Ña saá:

© 1996 David C. Cook

—Ñā yó'o kúú Se'e-i, Ñā kúni-yu. Kuni so'o-ntó ñā ká'an-Ñā.

⁸Ra tá ntakuto'ni-na ntikuí xiyo, koo ka-na íyo xí'in Jesús; ntáa míí tú'un saá-Ñā íyo xí'in-na.

⁹Ta nani vaxi nuu-na yukú ikán, xa'ntia-Ñā chiñu nuú-na ñā ná ntátú'un-na xí'in nii iin-na ñā xini-na, ntaa ná ntatiaku *Ñā ntuu Se'e Na Yuví. ¹⁰Ñā ikán ntátú'un sè'e xí'in tá'an míí va-na na kúú-ñā kúni kachi ñā ntatiaku-Ñā. ¹¹Ta ntakatú'un-na-Ñā, káchi-na saá:

—¿Na chiñu káchi *na sána'a léy Ntióxi ñā ntakoo Moisés ñā ntúxá xina ka kixi Elías?

¹²Ta ntakuiin-Ñā yu'ú-na, káchi-Ñā saá:

—Ñā ntaa kúú-ñā xina ka tia Elías kixi, ta ntasa va'a-ra nti'i ñā'a. Suu, ¿á kókáchi tu'un Ntióxi xa'á Ñā ntuu Se'e Na Yuví ñā ku'á nto'o-Ñā, ra kuntasí-na-Ñā? ¹³Suu yu'u káchi-i xí'in-ntó ñā xa kixi Elías, ta kixa-na ñā kúni míí-na xí'in-ra, tá kuva káchi xa'á-ra nuú tu'un Ntióxi.

Tává Jesús tachi u'vi ini iin ra lo'o

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴Tá kixaa-na nuú ntée sava ka na sákua'a nuú-Ñā, ra xini-na-na mǎñu na yuví ku'á ikán, ra kókúvi ntaki'in tá'an tu'un-na xí'in *na sána'a léy Ntióxi ñā ntakoo Moisés. ¹⁵Tá xini-na Jesús, ra, ntakatú'un ini-na, ra xinu nti'i-na vaxi-na ka'an ntióxi-na xí'in-Ñā. ¹⁶Jesús nintakatú'un-Ñā-na:

—¿Na xa'á kúú ñā káni tá'an xí'in tá'an-ntó?

¹⁷Ta mǎñu na yuví ku'á ikán ntakuiin iin-na:

—Mástro, yó'o kixaa se'e-i xí'in-i, chi iin tachi u'vi íyo ini-ra, ra kótáxi-ñā ka'an-ra. ¹⁸Tá kixáá-ñā xí'in-ra sántakava-ñā-ra nuú ñu'ú, kána ñuñu yu'ú-ra, ntákaxí nu'u-ra, ra kúú itún-ra. Nika'an-i xí'in na sákua'a nuú-ún ñā ná tavá-na tachi u'vi ini-ra, suu kóníkuchiñu-na.

¹⁹Ra ntakuiin Jesús, káchi-Ñā saá xí'in-na:

—¡Ntó'o na yuví kókántíxa! ¿Naxa ka ví tiempo koo-i xí'in-ntó ná kuntaa ini-ntó? Chi kókúntéé ka ini-i xí'in-ntó ñā kókántíxa-ntó yu'u. Ná kixi ra lo'o xí'in-ntó nuú-i.

²⁰Ra kixaa míí ra lo'o ikán xí'in-na nuú Jesús, ra tá xini tachi u'vi ikán Jesús, sakisi ni'ni-ñā-ra, ra kun-ñā-ra nuú ñu'ú, ra kixáá kána ñuñu yu'ú-ra. ²¹Ra ntakatú'un Jesús táta-ra:

—¿Naxa tiémpo xa ní'i-ña-ra?

Ra kachi-ra:

—Ntaa lo'lo ví-ra. ²²Ta kua'á tu ichí sákána-ña-ra nuú ñu'u, ra saá tu ini tikuí ña kúni-ña ka'ní-ña-ra. Suu átu ntáa-ña ná kuvi kasa-ún xí'in-ra, kuntá'vi ini-ún kuni-ún ntú'u, ra chintéé ntú'u.

²³Ra kachi Jesús saá:

—¿Na chiñu káchi-ún “á kuvi”? Nuú na kántíxa, ntikuí va ña kuvi.

²⁴Ra iin ntíkun ntakuiin té'é táta ra lo'lo, káchi-ra saá:

—¿Yu'u kántíxa; chintéé yu'u ná kantíxa va'a ka-i!

²⁵Ta tá xini Jesús ña ntakutún na yuví, sanani-Ña míi tachí u'vi ikán, káchi-Ña saá:

—Tachí i'in xí'in só'lo, xá'ntia-i chiñu nuú-ún ña ná keta-ún ku'un-ún, ta ntikó ka-ún ini-ra.

²⁶Ta ninta'yu-ña, ra ni'i sakisi-ña-ra, ta kana-ña ini-ra. Ra kintoo-ra tá kuva iin ntii, ña ikán kua'á-na kachi ña nixi'i-ra.

²⁷Suu tijn Jesús nta'á-ra, ntani'i-Ña-ra, ra ntakuntichi-ra.

²⁸Tá niki'vi Jesús ini ve'e, ta míi na sákua'a nuú-Ña nintakatú'un s'e-na-Ña:

—¿Na chiñu ntú'u kóníkovi tavá-nti tachí u'vi ini-ra?

© 1996 David C. Cook

29 Ta kachi-Ña saá xí'in-na:

—Ña yó'o xí'in ntaa nii iin ña'a küvi kana-ña, chi ntaa kaka ta'ví-yó nuú Ntióxi [xí'in ña kusu'un-yó], ntaa saá sá kana-ña.

Ká'an tuku Jesús xa'á ña kuví-Ña

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

30 Ta kana-Ña xí'in na sákua'a nuú-Ña, ta niya'a-na chí Galilea, ra köníkuni-Ña ná kuntaa ini na yuví 31 chi nuú na sákua'a nuú-Ña sána'a-Ña. Káchi-Ña saá:

—Ntaku'a-na *Ña ntuu Se'e Na Yuví nta'á na yuví, ta ka'ní-na-Ña. Suu tá ntí'i nixí'i-Ña, kij uní ntatiaku-Ña.

32 Suu köníkuntaa ini-na ña nika'an-Ña xí'in-na, ra niyú'vi-na ntakatú'un-na-Ña.

¿Yoo kúu-na kuchêe chá ka?

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 Ta nixaa-na Capernaúm, ra niki'vi-na ini ve'e, ra ntakatú'un-Ña-na, káchi-Ña saá:

—¿Na xa'á kúu-ña káni tá'an-ntó vaxi-ntó ichí?

34 Nii iin-na köníntakuiin, saá chi tá vaxi-na ichí, ntátú'un-na yoo kúu-na kuchêe chá ka nuú nti'i-na. 35 Ta nta'kuntú'ú-Ña, ra kana-Ña uxí uvi saá na sákua'a nuú-Ña. Ta káchi-Ña saá:

—Yoo kúu-ntó kúní kuchêe, xíniñú'u kuu-ntó na nuú ntí'i, ta kasa-ntó chiñu nuú nti'i-na.

36 Ta tjin-Ña iin ra lo'o chintichi-Ña-ra mǎñu-na, ta ntañumi-Ña-ra, ra kixáa-Ña káchi-Ña saá:

37 —Ntaa na ntáki'in iin ra lo'o tá kuva ra yó'o xa'á ña kúní-na yu'u, mí-i ntáki'in-na; ra na ntáki'in mí-i, süvi iin ntaa mí-i ntáki'in-na, chi saá tu ntáki'in-na Ña tachíñu yu'u vaxi-i.

Na kóiyó kuachi xí'in-yó, xí'in-yó íyo-na

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 Ta káchi Juan saá xí'in Jesús:

—Mástro, xini-ntí iin ra táva tachí u'vi ini na yuví xí'in nteé-ún, ra sasi-ntí nuú-ra, chi köxíka-ra xí'in-yó.

39 Suu nta'kuiin Jesús:

—Kási-ntó nuú-ra, saá chi na kixa ña xítú'un xí'in nteé-i, tá ntí'i, ra, küvi ka'an v'a-na xa'á-i. 40 Saá chi na kóiyó kuachi xí'in-yó, ra,

xí'in-yó íyo-na. ⁴¹ Xa'á ña kúú-ntó na ntíkun *Cristo, Ña tachíñu Ntióxi vaxi sákaku na yuví, ntáa-na ná taxi lo'o tikuí ko'o-ntó xa'á ña kúni-na yu'u, ña ntaa ni'i-na ña va'a xa'á ña kíxa-na.

Ña yó'o nto'o-yó átu ná sántakava-yó
mií-yó á iinka-na nuú kuachi

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Ntaa iin-na ná sántakava iin na válí yó'o, na kántíxa yu'u, nuú kuachi, ña va'a ka kúú-ña ná katún iin-na iin yuú ká'nu sukún-na, ra ná sákana-na ini már. ⁴³ Átu xí'in nta'á-ún kíxa-ún kuachi, ta ka'ntia-ña. Ña va'a ka kúú-ña ná koo iin nta'á-ún, ra kutiaku-ún xí'in Ntióxi nti'i saá tiempo, siuu saá ka kúú-ña ná koo uvi saá nta'á-ún, ra ku'un-ún ntiayá, nuú íyo ñu'u ña kontá'va. ⁴⁴ ^a ⁴⁵ Átu xí'in xa'á-ún kíxa-ún kuachi, ta ka'ntia-ña. Ña va'a ka kúú-ña ná kuu-ún ra lenko, ra kutiaku-ún xí'in Ntióxi nti'i saá tiempo siuu saá ka kúú-ña ná koo uvi saá xa'á-ún, ra ku'un-ún ntiayá. ⁴⁶ ^b ⁴⁷ Átu xí'in ntuchí nuú-ún kíxa-ún kuachi, tavá-ña. Ña va'a ka kúú-ña ná kuu-ún ra nuú kólí, ra koo-ún xí'in Ntióxi *nuú xá'ntia-Ña chiñu siuu saá ka kúú-ña ná koo uvi saá ntuchí nuú-ún, ra ku'un-ún ntiayá, ⁴⁸ nuú koxí'i tikuxí, ra nuú kontá'va ñu'u nti'i saá tiempo.†

⁴⁹ Saá chi Ntióxi sántuu vií-Ña nti'i-na xí'in ñu'u, tá kuva kíxa-na tá chíkaa-na ín xí'in ña'a ña sókó-na nuú Ntióxi. ⁵⁰ Va'a va ín, suu tá ná ntañú'u ña u'va-ña, ¿naxa kasa-ña ntuu u'va tuku-ña? Ña ikán, na va'a kuu-ntó tá kuva va'a ín, ta kuntee va'a xí'in tá'an-ntó.

Sána'a Jesús xa'á na tánta'á xí'in na ntákoo tá'an

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

10 ¹ Tá nti'i, ra kana-Ña ñuu ikán, ra ntáki'in-Ña kuá'an-Ña chí Judea xí'in chí iinka xiyo itia Jordán. Ra tuku ntataka na yuví nuú-Ña, ra kixáá-Ña sána'a-Ña nuú-na tá kuva kíxa va-Ña. ² Ta kuyachin tu ntiá'vi na *fariséo va, ña ná kotontosó-na Jesús. Ra nintakatú'un-na-Ña, á va'a káa-ña ña ná ntakoo iin tiaa ña sí'i-ra. ³ Suu ntakuiin Jesús, káchi-Ña saá:

^a 9:44 Íyo sava tutu ña tiaa nta'á-na ña chíkaa versíkulo 44: «nuú koxí'i tikuxí, ra nuú kontá'va ñu'u nti'i saá tiempo.» ^b 9:46 Íyo sava tutu ña tiaa nta'á-na ña chíkaa versíkulo 46: «nuú koxí'i tikuxí, ra nuú kontá'va ñu'u nti'i saá tiempo.»

† 9:48 Is. 66:24.

—¿Na-ñā kúú-ñā xā'ntia Moisés nuú-ntó?

⁴Ta ntakuiin-ñā, káchi-ñā saá:

—Moisés, ra, taxi va-ra ñā ná ntakoo iin tiaa ñá sí'i-ra, suu ntúta'an tiaa-ra iin tutu ñā ntákoo tá'an-na.

⁵Ta kachi Jesús saá:

—Taxi Moisés ná kasa-ntó ñā yó'o xā'á ñā ntakú ini-ntó. ⁶Suu ntaa míi xā'á tá sava'a Ntióxi ñā yúví, “sava'a-Ñā ra tiaa xí'in ñá sí'i”. ⁷“Ñā ikán, ra tiaa ntakoo-ra táta-ra xí'in nána-ra, ra ntaki'in tá'an-ra xí'in ñá sí'i-ra, ⁸ra mií-ra xí'in ñá sí'i-ra ntáa iin va kuu-na”. ⁹Ñā ikán süvi ka uví kúú-ñā; chi ntáa iin va kúú-ñā. ⁹Xā'á ñā ikán, ñā santaki'in tá'an Ntióxi, ná ntáta'ví ñā yuví-ñā.

¹⁰Tá ntí'i nixaa Jesús xí'in ñā sákua'a nuú-Ñā ve'e, ra nintakatú'un-ñā-Ñā xā'á ñā ntákoo ra tiaa ñá sí'i-ra, ¹¹ra ntakuiin Jesús, káchi-Ñā saá:

—Ra ná ntakoo ñá sí'i-ra, ra ná tanta'á-ra xí'in iinka-ñā, kuachi kixa-ra nuú Ntióxi xí'in nuú ñá sí'i-ra. ¹²Ra saá tu, átu ná ntakoo ñá sí'i í-ñā, ra ná tanta'á-ñā xí'in iinka-ra, ra kuachi kixa tu ñá ikán va.

Ntúkún Jesús ñā va'a nuú Ntióxi xā'á ñā válí

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³Kixáá-ñā xáa-ñā xí'in ñā válí nuú Jesús ná chinúú-Ñā nta'á-Ñā satá-ñā, suu ñā sákua'a nuú-Ñā ntukue'e-ñā xí'in ñā ikán. ¹⁴Ra tá xini Jesús ñā kixa-ñā saá, ntukue'e-Ñā xí'in-ñā, ra kachi-Ñā saá:

—Taxi-ntó ná kixi ñā válí nuú-i. Kási-ntó nuú-ñā, chi *** ñā xá'ntia Ntióxi chiñu nuú kúú-ñā tá kuva ñā válí yó'o.** ¹⁵Míi ñā ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó: ntáa-ñā ná ntáki'in Ntióxi ñā ná ka'ntia-Ñā chiñu nuú-ñā tá kuva ñā válí yó'o küvi kí'vi-ñā koo-ñā nuú xá'ntia-Ñā chiñu.

© 1996 David C. Cook

Marcos 10:13-16

16 Ra ntanumi-Ñā míí nā wálí, ra chínúú-Ñā nta'á-Ñā satá-na, ra ntukún-Ñā ñā va'a nuú Ntióxi xa'á-na.

Iin ra tiaa kuíka

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Ra tá kana Jesús ñā ku'un tuku-Ñā, ra xínu iin ra tiaa kuyachin-ra nuú-Ñā. Ra ntakuntú'ú sítí-ra nuú-Ñā, ra nintakatú'un-ra-Ñā:

—Mástro va'a, ¿na kúú-ñā kasa-i ná nī'í-i ñā kutiaku-i nti'i saá tiémpro xí'in Ntióxi?

18 Ta ntakuiin Jesús, káchi-Ñā saá:

—¿Na chiñu ká'an-ún “ra va'a” xí'in-i, á xíni-ún na kúú-ñā ká'an-ún? Koo nā va'a, saá chi iin ntaa Ntióxi va kúú Ñā va'a.

19 Xa xíni va'a-ún ñā xá'ntia Ntióxi: “Ká'ní-ún, káka-ún xí'in iinka ná s'í átu süu ñā s'í-ún kúú-ñá, ntúkuí'ná-ún, ntätú'un vatiá-ún nii säntá'vi-ún nā yuví, ra kasa t'ó táta-ún xí'in nána-ún.”†

20 Ra ntakuiin ra tiaa ikán, káchi-ra saá:

—Mástro, ntikuíi ñā káchi-ún ñāá, ntaa lo'o ví-i sákusuvi-i-ñā.

21 Ta ntakuto'ni Jesús nuú-ra, ra kuntá'vi ini-Ñā-ra, ra káchi-Ñā saá:

—Iin ñā kúmaní nuú-ún: kuá'an, ra xíko nti'i ñā'a-ún, ra taxi-ún xú'un ikán nta'á nā ntá'vi. Saá ra, kuu-ún ra kuíka chí ntiví, ra tá ntí'i kixi-ún, [ntaki'in-ún krúsi-ún] ra kuntikun-ún yu'u.

22 Suu míí ra tiaa ikán nita'vi ini-ra xí'in tu'un nika'an-Ñā xí'in-ra, ra kusuchí ini-ra kuá'an-ra, chí ra kuíka kúú-ra.

23 Jesús ntakuto'ni-Ñā nuú nā ntée ikán, ta káchi-Ñā saá xí'in nā sákua'a nuú-Ñā:

—¡Naxa ví u'vi káa ñā ná ntaki'in nā kuíka Ntióxi ñā ná ***ka'ntia-Ñā chiñu nuú-na!**

24 Nā sákua'a nuú-Ñā ntakutú'un ini-na xí'in tu'un nika'an-Ñā. Suu Jesús ntakuiin tuku-Ñā, káchi-Ñā saá xí'in-na:

—Se'e mií-i, ¡naxa ví u'vi káa ñā ná ntaki'in nā kúntéé ini xú'un Ntióxi ñā ná ka'ntia-Ñā chiñu nuú-na! 25 Ü'vi ka ví ná ya'a iin kaméyo yavi xa'á tíku nuú ka ñā ná ntaki'in iin nā kuíka Ntióxi ñā ná ka'ntia-Ñā chiñu nuú-na.

† 10:19 Ex. 20:12-16; Dt. 5:16-20.

26 Tá xini so'ona ña yó'o nteé ka ntakutú'un ini-na, ra ntatú'un tá'an mií-na, káchi-na saá:

—¿Yoo kúu-na kuvi kaku átu saá?

27 Tá ntí'i, ntakuto'ni Jesús nuú-na, ra kachi-Ña saá:

—Nuú na yuví, küvi ví-ña, suu nuú Ntióxi, ntikuí va ña kuvi.

28 Tá ntí'i, ra, Pedro kachi-ra saá:

—Ntu'u, ra ntakoo nti'i-nti ña'a-nti, ra ntantikun-nti yó'o.

29 Ra ntakuiin Jesús, káchi-Ña saá:

—Ña ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó: ntikuí na ntakoo ve'e-na, á ñani-na, á ku'va-na, á nána-na, á táta-na, á se'e-na, á ñu'ú-na, xa'á yu'u xí'in xa'á *tu'un va'a Ntióxi,³⁰ nii ná nto'o va ini-na ña yuví yó'o, siénto ichí ntikó ka ña va'a nuú-na. Koo ku'á ka ve'e-na, ñani-na, ku'va-na, nána-na, táta-na, se'e-na, xí'in ñu'ú-na. Ní'í-na ña kutiaku-na nti'i saá tiempo xí'in Ntióxi kí vaxi. ³¹Suu ku'á na kúchêe vichin kuu-na na kuntikun, ra na ntíkun vichin kuu-na na kuchêe.

Ká'an tuku Jesús xa'á ña kuvi-Ña

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Ta kuantaa-na ku'an-na Jerusalén, ta Jesús ínúú-Ña nuú-na. Ta na uxí uvi sákua'a nuú-Ña ntakutú'un ini-na, ra iinka na ntíkun chí satá nyú'vi-na. Suu tavá síin-Ña míí na uxí uvi, ra kixáá-Ña ká'an-Ña xí'in-na na-ña kúú-ña nto'o-Ña, ³³ra kachi-Ña saá:

—Kuto'ni-ntó; xa kuantaa-yó Jerusalén, ta ikán ntaku'a-na *Ña ntuu Se'e Na Yuví nta'á na sutu xiku'á xí'in *na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés, ta ntatú'un tá'an-na ña ka'ní-na-Ña, ta ntataxi-na-Ña nta'á iinka na yuví na kókúú judío, ³⁴ta kuaku ntiáa-na-Ña, ta ko'ni-na tiásii-na nuú-Ña, ra kani-na-Ña, ta ka'ní-na-Ña; suu nuú uní kíí, ntatiaku-Ña.

Ña ntuu Se'e Na Yuví vaxi-Ña kasa-Ña chiñu nuú na yuví

(Mt. 20:20-28)

35 Ra kuyachin Jacobo xí'in Juan na se'e Zebedeo:

—Mástro —kachi-na xí'in-Ña—, kúni-nti ná kasa-ún iin ña ntukún-nti nuú-ún.

36 Ta kachi-Ña saá xí'in-na:

—¿Na kúú-ña kúni-ntó kasa-i xí'in-ntó?

37 Ta ntakuiin-na, káchi-na saá:

—Tá x̄a ná ka'ntia-ún chiñu x̄i'in nteé-ún, taxi ná koo iin-nt̄i xiyo kuá'a-ún, ta iinka-nt̄i xiyo ítin-ún.

³⁸Suu Jesús, k̄achi-Ñ̄a saá x̄i'in-na:

—X̄ini-ntó na kúú-ñ̄a ntúkún-ntó. ¿Á kuvi ko'o-ntó kópa uva ñ̄a ko'o-i, ra kuntiutiá-ntó tá kuva kuntiutiá-i?ª

³⁹Ta nt̄akuiin-na, k̄achi-na saá:

—Kuchiñu va-nt̄i.

Ta Jesús k̄achi-Ñ̄a saá:

—Kópa ñ̄a x̄i'i-yó'o ko'o-ntó, ta kuntiutiá-ntó tá kuva kuntiutiá-i, ⁴⁰suu ñ̄a koo-ntó xiyo kuá'a-i á xiyo ítin-i süu nuú yu'u kúú-ñ̄a taxi-i-ñ̄a nta'á-ntó, chi x̄a íyo va-na kuá'a-ñ̄a xa'á.

⁴¹Tá x̄ini so'o iinka ux̄i na sákua'a nuú-Ñ̄a, n̄isaá ini-na x̄i'in Jacobo x̄i'in Juan. ⁴²Suu Jesús k̄ana-Ñ̄a-na, ta k̄achi-Ñ̄a saá x̄i'in-na:

—X̄ini-ntó chi na x̄a'ntia chiñu ñ̄a yúví yó'o x̄i'in na kúchêe kíxa-na tá kuva kún̄i mií-na x̄i'in na ñ̄uu. ⁴³Suu süu saá koo ntó'o, chi ra kún̄i kuchêe nuú-ntó, x̄iniñú'u kasa-ra chiñu nuú-ntó, ⁴⁴ra átu ntáa-ntó kún̄i kunúú nuú, ra ntúxá kasa-ntó chiñu nuú nti'i-na; ⁴⁵saá chi *Ñ̄a nt̄uu Se'e Na Yuví växi-Ñ̄a ñ̄a ná kasa-na chiñu nuú-Ñ̄a, chi Ñ̄a växi kasa chiñu nuú-na kúú-Ñ̄a, ra ná ntataxi-Ñ̄a mií-Ñ̄a ná kuvi-Ñ̄a ñ̄a ná sákaku-Ñ̄a kuá'a na yuví.

Nt̄akuto'ni tīa kuáa Bartimeo

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶Ra k̄ixaa-na Jericó, ra tá k̄ana tuku Jesús kuá'an-Ñ̄a x̄i'in na sákua'a nuú-Ñ̄a, ra x̄i'in kuá'a ka na yuví, ta nt̄ani'í-na iin ra tīa kuáa naní Bartimeo, se'e Timeo, íntú'ú koo-ra yu'ú ichí, ⁴⁷ra tá x̄ini so'o-ra växi Jesús, Ñ̄a ñ̄uu Nazaret, k̄ixáa-ra ntá'yu-ra, k̄achi-ra saá:

—¡Jesús, se'e David, kuntá'vi ini-ún kuni-ún yu'ú!

⁴⁸Ta kuá'a-na nt̄ukue'e x̄i'in-ra ñ̄a ná kasi-ra yu'ú-ra, suu míí ra tīa ikán té'é ka n̄inta'yu-ra, k̄achi-ra saá:

—¡Se'e David, kuntá'vi ini-ún kuni-ún yu'ú!

⁴⁹Ta nt̄ukuiin Jesús, ra k̄achi-Ñ̄a saá:

ª 10:38 Tá ká'an Jesús xa'á ñ̄a ko'o-Ñ̄a kópa uva x̄i'in kuntiutiá-Ñ̄a, ká'an-Ñ̄a xa'á ñ̄a nto'o ini-Ñ̄a tá ná ka'ní-na-Ñ̄a.

—Kana-ntó-ra.

Ta k̄ana-na mí r̄a kuáa ikán, k̄achi-na saá xí'in-ra:

—Chik̄aa nteé ini-ún, n̄takuntichi, chi kána-Ña yó'o.

⁵⁰Ta s̄akána-ra sa'má ísuví-ra, ra kama n̄takuntichi-ra kuá'an-ra nuú Jesús. ⁵¹Ra tá n̄ixaa-ra nuú Jesús, k̄achi-Ña saá xí'in-ra:

—¿Na kúú-ñ̄a kúni-ún ná kasa-i xí'in-ún?

Ta n̄takuiin mí r̄a kuáa ikán, k̄achi-ra saá:

—Mástro, kúni-i kuto'ni-i.

⁵²Jesús, k̄achi-Ña saá:

—Kuvi ku'ún-ún, saá chi x̄a'á ñ̄a kántíxa-ún, ra, x̄a ntuva'a-ún.

Ra mí saá n̄takuto'ni-ra, ra n̄tantikun-ra kuá'an-ra xí'in-Ña ichí.

Kí'vi Jesús Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 ¹Tá kuá'an kúyachin-na Jerusalén, ta niya'a-na chí ñuu Betfagé xí'in ñuu Betania, ra xí'in nuú yukú naní Olivo, t̄achíñu Jesús uv̄i na sákua'a nuú-Ña, ²ta k̄achi-Ña saá xí'in-na:

—Kuá'an-ntó ñuu lo'o íyo nuú ñ̄aá, ra tá x̄a ná x̄aa-ntó

kuni-ntó nú'ni iin vuru lo'o,

rí t̄a'an ka ntaa nii iin-na s̄atá,

ra ntaxín-ntó-rí ná kixi-rí

xí'in-ntó. ³Ta átu ntáa-na

ká'an xí'in-ntó: “¿Na chiñu

ntáxín-ntó-rí?”, ta k̄achi-ntó

saá xí'in-na: “Xito'o-yó

xíniñú'u-rí, ra tá nt̄i'i

sántikó-Ña-rí.”

⁴Tá n̄ixaa-na, ra n̄tani'í-na

mí vuru lo'o nú'ni-rí iin

yé'e ñ̄a íyo káyu ikán, ra

ntaxín-na-rí.

⁵Ra sava na íyo ikán,

n̄ntakatú'un-na-na:

—¿Na chiñu ntáxín-ntó-rí?

⁶Ta n̄takuiin-na tá kuva

n̄ika'an Jesús xí'in-na, ra

taxi-na kuá'an-na. ⁷Ta n̄ixaa-rí

© 1996 David C. Cook

Marcos 11:1-11

xí'in-na nuú Jesús, ta chinúú-na sa'má nâní ña ntósó satá sa'má-na satá-rí, ra ntaa Jesús satá-rí. ⁸Kua'á-na sakaa-na míf sa'má nâní-na ichí, ta iinka-na sakaa nta'á itún, ña xa'ntia-na yukú.

⁹Ra tá kuva na kua'an chí nuú xí'in na kua'an chí satá kúsif ini-na, ra ntá'yu-na, káchi-na saá:

—¡Hosána!^a ¡Ña maní Ntióxi ná koo xí'in Ña vaxi chiñu Xito'o-yó! ¹⁰Iin réy tá kuva táta-yó David, vaxi-Ña ná *ka'ntia-Ña chiñu nuú-yó xí'in ña maní Ntióxi. ¡Hosána, ná ntasa ká'nu-yó Ntióxi ntaa ntiví!

¹¹Tá niki'vi Jesús Jerusalén ntaki'in-Ña kua'an-Ña chí ini nuú íyo *Ve'e Ñu'u Ká'nu. Ntakuto'ni-Ña ntikuí xiyo, ra tá ntí'i, ntaki'in-Ña kua'an-Ña ñuu Betania xí'in na uxi uvi sákua'a nuú-Ña, saá chi xa kuaá kúú-ña.

Ká'an vâ'a Jesús xa'á tún oko uxi

(Mt. 21:18-19)

¹²Ta iinka kíf, tá kana-na ñuu Betania, xí'i Jesús sôko.

¹³Ta xini-Ña íntichi iin *tún oko uxi nuú xíka, ta íyo yuku nta'á-tún, ta nixa'an-Ña xini-Ña átu íyo kui'i nta'á-tún. Suu tá nixaa-Ña nuú íyo-tún, koo ña'a nintani'í-Ña; yuku kuití va ntani'í-Ña, saá chi süvi yoó kúún-rí kúú-ña. ¹⁴Ta nika'an-Ña xí'in-tún, káchi-Ña saá:

—Nii iin ka-na ná káxí *kui'i nta'á-ún.

Ta xini so'o na sákua'a nuú-Ña ña nika'an-Ña.

Tává Jesús na íxiko ini nuú íyo Ve'e Ñu'u Ká'nu

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵Ra tá nixaa-na Jerusalén, niki'vi-Ña ini nuú íyo *Ve'e Ñu'u Ká'nu, ta kixáá-Ña tává-Ña na íxiko xí'in na xín, ta santuva-Ña mésa nuú sáma-na xü'un xí'in nuú íxiko-na saa sata, ¹⁶ta könítaxi-Ña ya'a-na xí'in ña'a míf ini nuú íyo Ve'e Ñu'u Ká'nu. ¹⁷Ta kixáá-Ña sána'a-Ña nuú-na, káchi-Ña saá:

—¡Á süu saá káchi Tü'un Ntióxi: “Ve'e-i, ra, ‘ve'e nuú ká'an na yuví nti'i ñuu ña yúví xí'in-i' kunaní-ña?”[†] suu ntó'o, ntasa-ntó-ña “nuú ntás'e na ku'íná.”[†]

^a 11:9 ¡Hosána! kúní káchi «¡Sákaku ntu'u!»

[†] 11:17 Is. 56:7. [†] 11:17 Jer. 7:11.

© 1996 David C. Cook

Marcos 11:15-19

¹⁸Ta xini so'o na sutu xikua'á, ra saá tu *na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés ña kachi-Ñá, ta ntatú'un tá'an-na naxa ka'ní-na-Ñá, chi niyũ'vi-na nuú-Ñá, saá chi ntikuíi na yuví ntakutú'un ini naxa kuva sána'a-Ñá. ¹⁹Ra tá xa kuaá, kana Jesús kua'an-Ñá xí'in na sákua'a nuú-Ñá míi ñuu ikán.

Tún oko uxi íchi

(Mt. 21:20-22)

²⁰Tá na'a, niya'a Jesús xí'in na sákua'a nuú-Ñá, ta xini-na míi *tún oko uxi ña ni'ichí ntaa ti'o-tún. ²¹Ta ntaku'un ini Pedro, ra kachi-ra saá xí'in Jesús:

—Mástro, kuto'ni: ni'ichí tún oko uxi nika'an v'a-ún xa'á.

²²Ta ntakuiin Jesús, káchi-Ñá saá:

—Kantíxa-ntó Ntióxi. ²³Ñá ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó: Átu iin-na ná ka'an xí'in xikí yó'o: “Kutia'a ñáá, ta sákana míi-ún ini már”, ta ná chikaa uvi ini-na chi ná kantíxa-na ñá kuu ñá nika'an-na, ra kuu va-ña. ²⁴Ñá ikán ká'an-i xí'in-ntó: Kantíxa-ntó ñá niñi'í-ntó ntikuíi ña ntúkún-ntó tá xíká ta'ví-ntó nuú Ntióxi, ta ni'í-ntó-ña, ²⁵ta tá ká'an-ntó xí'in Ntióxi, kuká'nu ini-ntó xa'á na kíxa ña v'a xí'in-ntó, ñá ná kuvi kuká'nu ini Táta-ntó Ñá íyo ntiví xa'á kuachi míi-ntó. ²⁶[Suu átu ntó'o ná küká'nu ini-ntó xa'á na kíxa ña v'a xí'in-ntó, nii Táta-ntó Ñá íyo ntiví küká'nu ini-Ñá xa'á kuachi-ntó].

¿Yoo taxi chiñu nta'á Jesús?

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Ra nixaā tuku-nā Jerusalén, tá nani xíka nuu-Ñā ini nuú íyo *Ve'e N̄u'u Ká'nu, kuyachin̄ nā sutu xikua'á xí'in nā xikua'á nuú nā ñuu, ra saá tu *nā sána'ā léy Ntióxī ñā ntakoo Moisés, 28 ta nintakatú'un-nā-Ñā, káchi-nā saá xí'in-Ñā:

—¿Yoo kúú-ún ñā kíxa-ún ñā yó'o? ¿Yoo kúú-nā taxi chiñu nta'á-ún ñā kíxa-ún ñā yó'o?

29 Ta ntakuiin Jesús, káchi-Ñā saá:

—Suu iin ntaā-ñā ná ntakatú'un-yu ntó'o, ra ntakuiin-ntó, ta ntatú'un-í xí'in-ntó yoo kúú-nā taxi chiñu nta'á-í ñā kíxa-í ñā yó'o. 30 ¿Yoo tachíñu Juan ná sákuntiutiá-rā nā yuví? ¿Ntióxī á nā yuví? Ntakuiin-ntó.

31 Ra kixáá ntátú'un tá'an mií-nā, káchi-nā saá:

—Átu ná ntakuiin-yó ñā Ntióxī tachíñu ra, ra ntakuiin-rā: “¿Nā chiñu kónikantíxa-ntó-rā?” 32 Suu küvi kachi-yó: “Nā yuví” ...

Saá chi niyũ'vi-nā nuú nā ñuu, chi ntikuíi-nā ka'án ñā Juan ntixa kúú tíaa tía say'a tu'un ká'an Ntióxī nuú nā yuví. 33 Ta ntakuiin-nā, káchi-nā saá:

—Xini-nti.

Ra káchi Jesús saá xí'in-nā:

—Ra nii yu'u ká'an-í xí'in-ntó yoo taxi chiñu nta'á-í ñā kíxa-í ñā yó'o.

Sána'ā Jesús xí'in tu'un ñā táxi kuva xa'á nā kókúnī ña'á

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

12 1 Tá ntí'i, kixáá Jesús sána'ā-Ñā xí'in tu'un ñā táxi kuva, káchi-Ñā saá:

—Nixiyo iin tíaa, ra santeē kuá'á tún úva, ra ntakasi-rā nuú íyo-tún; ta sava'a-rā iin nuú tavá-rā tiá úva, saá tu sav'a-rā iin ve'e súkun ná kuntiaa-rā nuú íyo-tún.

'Ta tá ntí'i, taxi too-rā ñu'ú úva nta'á nā kachíñu xí'in úva ikán ná kachíñu-nā nuú-ñā, suu cha'vi-nā xa'á-ñā nuú-rā, ra saá ntaki'in-rā kuá'an-rā. 2 Tá nixaā míi kíi ka'ntia-nā-rí, ra tachíñu-rā iin ra kachíñu nuú-rā nuú míi nā kachíñu xí'in úva ikán ñā ná cha'vi-nā ñā níka-nā nuú-rā. 3 Suu tjin-nā ra tíaa ikán, ra kani-nā-rā, ra tachíñu-nā-rā ná ntikó-rā nuú kixi-rā, suu nii iin ña'a kónitaxi-nā nta'á-rā. 4 Ta tachíñu-rā

iinka ra káchíñu nuú-ra, ra yó'o satakue'e-na xíní, ra nika'an vä'a-na xí'in-ra. ⁵Ra tachíñu-ra iinka-ra, ra yó'o xa'ní-na. Ra tachíñu-ra kua'á ka-na, ra sava-na kani-na, ra iinka-na xa'ní-na.

⁶Ntáa iin ntaa se'e-ra kintoo, tia kúni va'a-ra. Ra nuú ntí'i tachíñu-ra-ra nuú-na, ka'an-ra saá: "Se'e-i, ra kasa tó'o-na-ra."

⁷Suu na káchíñu xí'in úva ikán kachi xí'in tá'an-na saá: "Ra yó'o kúu ra kintoo nti'i ña'a yó'o nta'á. Ná ka'ní-yó-ra, ra ná ntoo nti'i-ña nta'á-yó." ⁸Ra tiin-na-ra, ra xa'ní-na-ra, ta sakána-na-ra chí satá ñu'ú úva ikán.

⁹Ra, ¿na-ña kúu-ña kasa míi ra xito'o ñu'ú ikán? Ntikó-ra, sánti'i xa'á-ra na káchíñu xí'in úva ikán, ra taxi-ra-ña nta'á iinka-na.

¹⁰¿Á kóníka'vi-ntó Tụ'un Ntióxi?, ña káchi:

*Yúú ña kuntasí na sávq'a ve'e,
nixaa-ña ntuu-ña ña tñin iin nú saá míi ve'e.*

¹¹Xito'o-yó kachi ña saá ná koo-ña,
ra ntakutú'un ini-yó xí'in-ña. †

¹²Ra kuntaa ini na kúchêe nuú na judío ña xa'á míi-na nika'an Jesús xí'in tų'un ña táxi kuva yó'o, ra ntukún-na xiyo nuú tiin-na-Ña, suu niyũ'vi-na nuú na yuví kua'á, ra ntakoo-na-Ña, ra ntaki'in-na kua'an-na.

Xítontosó-na Jesús á kuvi cha'vi-na nuú César

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³Ta tachíñu-na sava na *fariséo xí'in na ntíkun réy Herodes nuú Jesús ná sántakava-na-Ña xí'in ña ntakuiin-Ña, ¹⁴ra tá nixaa-na, ta kachi-na xí'in-Ña:

—Mástro, xíní-nti tia ntaa kúu-ún, ra kóntaa-ún xa'á ña ká'an nii iin-na, chi iin nuú kúu nti'i va-na nuú-ún, ra ña ntaa va sána'a-ún ichí Ntióxi. ¿Á ntúta'an cha'vi-yó ña ntúkún César?^a ¿Á cha'vi-yó á chä'vi-yó?

¹⁵Suu Jesús, xíní-Ña ña síin ña ká'an-na, ra síin ña kixa-na, ra ntakuiin-Ña:

—¿Na chiñu kúni-ntó sántakava-ntó yu'u? Taxi-ntó iin xũ'un ña denário ná kuni-yu.

^a 12:14 César ká'an-na xí'in ra xá'ntia chiñu nuú nti'i na ntfkún ñuu Roma.

† 12:10-11 Sal. 118:22-23.

16 Ta kixaa xǔ'un xí'in-na nuú-Ña, ra kachi-Ña saá:

—ǵyoo nǎ'na kúú ña yó'o, ra yoo kivi kúú-ña íyo yó'o?

Ta kachi-na saá xí'in-Ña:

—Ña César.

17 Ta kachi Jesús saá:

—Taxi-ntó ña'a César nta'á César, ra taxi-ntó nta'á Ntióxi ña'a Ntióxi.

Ra ntakutú'un ini-na xí'in-Ña.

Ntákatú'un-na xa'á ña ntatiaku na yuvi

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 Tá nti'i, kuyachin sava na *saduséo nuú Jesús, na káchi ña kóntátiaku na yuvi, ra ntákatú'un-na-Ña, káchi-na saá:

19—Mástro, Moisés tiaa-ra nuú mií-yó átu ntáa iin tiaa nixi'i, ra nintoo ñá sí'i-ra, ra kónixiyo se'e-ra xí'in-ñá, ra ntúxa ntaki'in iin ñani-ra ñá sí'i-ra, ra ná koo se'e ñani-ra xí'in-ñá.

20 Nixiyo uxá ñani. Ra tiaa nuú ki'in-ra ñá sí'i-ra, ra nixi'i-ra, ra kónixiyo se'e-ra xí'in-ñá, 21 ta ra uvi tanta'á-ra xí'in ñá kintoo ntá'vi, suu nixi'i tu ra ikán. Nii ra ikán kónixiyo se'e xí'in-ñá, ta ra uní saá ntó'o tu ra ikán va, 22 ra nixiyo-ñá xí'in uxá saá-na, suu ntáa nii iin-na kónixiyo se'e xí'in-ñá, ra ntáa nuú ntí'i nixi'i tu mií va-ñá. 23 Tá ná ntatiaku-na, ǵyoo ñá sí'i kuu-ñá, chi ñá sí'i uxá saá-na xikuu-ñá?

24 Ra ntakuiin Jesús, káchi-Ña saá:

—Ntó sáka kúú-ntó xa'á ña kókúntaa ini-ntó Tu'un Ntióxi nii nteé-Ña. 25 Chi ná ntatiaku na yuvi, ra koo ka-na tanta'á, chi kuu-na tá kuva na ángel na íyo ntiví. 26 Suu xa'á ña ntatiaku na nixi'i: ǵá kónika'vi-ntó ña tiaa Moisés ña nika'an Ntióxi xí'in-ra nuú tún iñú káyu ikán? Ntióxi kachi-Ña xí'in ra Moisés: “Yu'u kúú Ntióxi Ña ntáka'an tia Abraham, Isaac xí'in Jacob.”† 27 Süvi Ntióxi na nixi'i, chi Ntióxi na tiáku kúú-Ña. Ntó'o, ra, kuá'á sáka-ntó.

Ña xá'ntia Ntióxi ña ká'nu ka nuú nti'i-ña

(Mt. 22:34-40)

28 Tá xini so'o iin *na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés ña kachi Jesús xí'in sava ka na ikán, ra ntakuni-ra ña va'a ntakuiin

† 12:26 Ex. 3:6.

Jesús yu'ú-na, ra kuyachin-ra nuú-Ña ná ntakatú'un-ra-Ña, káchi-ra saá:

—¿Nuú ntikuíi ña xá'ntia Ntióxi nuú-yó, ntáa kúú ña ká'nu ka nuú nti'i-ña?

²⁹Ta ntakuiin Jesús, káchi-Ña saá:

—Ña ká'nu ka nuú nti'i-ña kúú: “Kutiaa so'lo, ñuu Israel, Xito'o-yó Ntióxi iin ntaa kúú-Ña. ³⁰Kuni-ún Xito'o-ún Ntióxi xí'in ntikuíi ínimá-ún, xí'in ntikuíi ini-ún, xí'in ntikuíi ña ntákani ini-ún, xí'in ntikuíi nteé-ún.”[†] ³¹Ta ña ntíkun kúú: “Kuni-ún na ñani tá'an-ún tá kuya kúni-ún mií-ún.”[†] Koo iinka ña ká'nu ka nuú ña yó'o.

³²Ta míi ra ikán káchi-ra saá:

—Va'a káchi-ún, Mástro. Ña ntaa ká'an-ún, iin ntaa míi tú'un kúú Ntióxi, ra koo iinka-Ña. ³³Ta ña kuni-yó Ntióxi xí'in ntikuíi ínimá-yó, xí'in ntikuíi ini-yó, xí'in ntikuíi ña ntákani ini-yó, xí'in ntikuíi nteé-yó, xí'in ña kuni-yó na ñani tá'an-yó, ya'vi chá ka ña ikán nuú ña sókó-yó kití nuú Ntióxi xí'in ntikuíi ka ña'a ña sókó-yó nuú-Ña.

³⁴Ta tá xini so'lo Jesús va'a ntakuiin-ra, káchi-Ña saá xí'in-ra:

—Kóxika íyo-ún ña ná ***ka'ntia Ntióxi chiñu nuú-ún.**

Tá nti'i, nii iin ka-na kóníxaa nteé ini ntakatú'un-na-Ña.

¿Yoo se'e kúú Cristo?

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵Ta sána'a Jesús ini nuú íyo ***Ve'e Ñu'u Ká'nu**, ta káchi-Ña saá:

—¿Á kúntaa ini-ntó na kúú-ña kúni kachi ***na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés xa'a** ***Cristo**, Ña tachíñu Ntióxi kixi sákaku na yuví, tá ká'an-na ña se'e David kúú-Ña? ³⁶Espíritu Íi Ntióxi taxi tu'un ña nika'an David, káchi-ra saá:

Káchi Xito'o-yó xí'in Xito'o-i,

“Kuntú'ú koo xiyó ku'a-i,

Ntaa ná koyo-yu na vü'a xini xí'in-ún tixin xa'a-ún.”[†]

³⁷Ta átu míi David ká'an “Xito'o-i” xí'in-Ña, ra ntakani ini-ntó tá ká'an na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés ña kúú-Ña se'e David.

Ta míi na yuví ku'a'á ikán xini so'lo-na-Ña, ra kutóo-na naxa ká'an-Ña.

[†] 12:30 Dt. 6:4, 5. [†] 12:31 Lv. 19:18. [†] 12:36 Sal. 110:1.

Ká'an Jesús xa'á na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸Ta sána'a-Ña káchi-Ña saá:

—Kuénta koo-ntó xí'in ***na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés**, chi kútóo-na kuntixi va'a-na, ta kútóo-na ná ka'an tǒ'o na yuví xí'in-na tá xíka-na nuú ya'vi, ³⁹ta kútóo-na kuntee-na nuú ntée na xikua'á ini ***ve'e ñu'u**, saá tu kútóo-na ña xina mií-na kuxi. ⁴⁰Ta ntáki'in-na nti'i ña'a ná sí'i ntôo ntá'vi. Ta xa'á ña kútóo-na kintoo va'a-na, na'á ka'an-na xí'in Ntióxi nuú na yuví kuá'á. Xa'á ña yó'o kuá'á ka sánto'o Ntióxi ini-na.

Xǔ'un sókó ña nintoo ntá'vi

(Lc. 21:1-4)

⁴¹Íntú'ú Jesús nuú táan-na xǔ'un ña sókó-na, ta xító'ni-Ña naxa táan na yuví xǔ'un ini xatún ikán. Ta kuá'á na kuíka kuá'á xǔ'un táan-na. ⁴²Suu nixaa iin ña ntá'vi ña nixi'i íi, ta chikaa-ñá uvi xǔ'un válí ña lo'o ya'vi. ⁴³Ta kana Jesús na sákua'a nuú-Ña, ta nika'an-Ña xí'in-na:

—Ña ntaa ká'an-i xí'in-ntó: **Ñá ntá'vi yó'o, kuá'á ka chikaa-ñá nuú nti'i ka na nisokó xǔ'un**, ⁴⁴**chi ntikuíi-na chikaa-na ña ntôo nuú va-na**. Suu ña ntá'vi yó'o ña kúntá'vi kúú-ñá, ra chikaa-ñá nti'i ña ní'i-ñá, ña xíniñú'u-ñá kutiaku-ñá.

Ntákaní Jesús naxa nti'i xa'á Ve'e Ñu'u Ká'nu

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

13 ¹Tá kana Jesús ini nuú íyo ***Ve'e Ñu'u Ká'nu**, iin ra sákua'a nuú-Ña káchi-ra saá:

—¡Mástro, kuto'ni naxa ví ntuvi yuú ná'nu kuá'a ve'e ná'nu káa!

²Suu ntakuiin Jesús, káchi-Ña saá:

—**¿Á xító'ni-ún ve'e ná'nu káa? Suu kintoo nii iin míí tú'un yuú satá yuú. Koyo nti'i va-ña.**

Ña kuu tá ná nti'i xa'á ña yuví

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³Tá nti'i, ntikó Jesús xikí naní Olivo, ra xító'ni ntiaa-Ña ***Ve'e Ñu'u Ká'nu**. Ta tá íntú'ú-Ña, ra ntakatú'un s'e'e Pedro, Jacobo, Juan, xí'in Andrés Ña, káchi-na saá:

4—Ka'an xí'in-nti zntáa kuva kuu ña yó'o? ta zntáa kuu ña kuni-nti ña ná kuvi kuntaa ini-nti ña xa xinu nti'i ña yó'o?

5 Ta kixáa Jesús ká'an-Ña xí'in-na:

—Kuenta koo-ntó. Täxi-ntó ntaa nii iin míi tú'un-na ná sántá'vi ntó'o, ⁶chi kuá'a-na kixi kachi-na ña kúu-na mií-i, kachi-na saá: “Yu'u kúu Cristo, Ña tachíñu Ntióxi vaxi sákaku na yuvi”; ra kuá'a na yuvi sántá'vi-na.

7 Tá ná kuni so'o-ntó ka'an-na xa'a ña káni tá'an na yuvi, ra ná kuntaa ini-ntó ña káni tá'an na iinka ñuu, ra küyü'vi-ntó chi ntúxa ya'a ntikuíi ña yó'o; suu tá'an ka ñi'i nti'i xa'a ña yuvi. ⁸Chi kani tá'an na ñuu ná'nu xí'in iinka na ñuu ná'nu, ra kani tá'an na xá'ntia chiñu nuú iin ñuu xí'in na xá'ntia chiñu nuú iinka ñuu; ra kuá'a nuú taan, ta koo sóko. Suu ña yó'o sakán ña kixáa va kúu-ña ña nto'o ini-ntó.

9 Suu, ntó'o, kuntiaa-ntó mií-ntó; saá chi xa'a mií-i tiin na yuvi ntó'o, ta ku'un-ntó xí'in-na nuú na kixa ntúvi kuachi ñuu mií-ntó, ra kani-na ntó'o ini ^{*}ve'e ñu'u, ta ku'un ntúxa-ntó xí'in-na nuú na réy xí'in na xá'ntia chiñu iinka ñuu, ta ntakani-ntó xa'a mií-i nuú-na. ¹⁰Ta xiniñú'u ña xina ka ntakani-ntó ^{*}tu'un va'a Ntióxi iin níi saá ña yuvi. ¹¹Ta tá ná ku'un-ntó xí'in-na nuú na kixa ntúvi kuachi, künti'i ini-ntó xa'a tu'un ka'an-ntó, chi míi saá ka'an kuiti-ntó tu'un taxi Ntióxi ka'an-ntó; chi süvi mií-ntó ka'an, chi Espíritu Íi Ntióxi ka'an nuú-ntó. ¹²Ta na yuvi ntataxi-na ñani-na ná ka'ní-na-na, ta na táta-na ntataxi-na se'e-na, ra na se'e-na kani tá'an-na xí'in táta-na ntaa ka'ní-na-na. ¹³Ta ntikuíi-na kuntasí ntó'o xa'a ña ntíkun-ntó mií-i; suu ntáa na ná kuchiñu xaa ntaa nuú nti'i, na ikán kúu na kaku.

14 Ta tia sayá'a tu'un ká'an Ntióxi xina'a, Daniel, tia-ra xa'a ña kini koo, ña sánti'i xa'a nuú íyo ña íi, (na ká'vi yó'o, ra, ná kuntaa ini-na).[†] Tá ná kuni-ntó ña íyo míi ña kini ikán nuú köntúta'an-ña koo-ña, ntúxa kunu nti'i-ntó na ntée Judea ku'un-ntó chí yukú. ¹⁵Ta na íyo satá ve'e, ná nüu-na ki'vi-na ini ve'e ña tavá-na ña'a-na; ¹⁶ta na íyo nuú káchíñu-na, ná ntíkó-na ve'e-na ntaki'in-na iinka sa'má-na. ¹⁷Ñtá'vi ná ñú'u se'e xí'in ná táxi chíchí se'e míi kii saá! ¹⁸Kaka ta'vi-ntó nuú Ntióxi ná ya'a ña yó'o tá tiempo vixin; ¹⁹chi kii ikán nto'o ntiva'a ini-ntó

[†] 13:14 Dn. 9:27; 11:31; 12:11.

tá kupa tá'an ka nto'o-ntó ntaa tá sava'a Ntióxi ña yúv'í yó'o, ta ntikó ka ña yó'o ya'a-ña. ²⁰ Ta átu Xito'o-yó Ntióxi níntäsa lo'o tiémpo ikán, nii iin míí tú'un-na kaku; xa'á na ntakaxin-Ña, na kúntá'vi ini-Ña, kúú ña ntaa lo'o-Ña míí tiémpo ikán.

²¹ 'Suu átu iin-na ná kachi saá xí'in-ntó: "Kuto'ni-ntó, yó'o íyo *Cristo, Ña tachíñu Ntióxi vaxi sákaku na yuv'í", á "Káa íyo-Ña", kántíxa-ntó-na. ²² Chi kixi kua'á na sántá'vi ntó'o kachi-na ña kúú-na Cristo, ta saá tu na vatiá na kachi sáya'a tu'un ká'an Ntióxi; ta kasa-na kua'á ña xítú'un, ña ná kuni na yuv'í, ra sántá'vi-na-na. Ná kuvi, ra ntaa na ntakaxin Ntióxi ví sántá'vi-na. ²³ Suu kuénta va'a koo-ntó, chi xa nika'an-yu ntikuí ña ya'a xí'in-ntó.

Naxa kixi Ña ntuu Se'e Na Yuv'í

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ 'Suu tá ntí'i niya'a tá kúú nti'i kíj ntó'o ini-ntó, kunaá nīkantií, ntäye'e ka yoó, ²⁵ koyo tiuún ntiví, ta taan ntiví, ra kanta nti'i ña'a ña íyo ikán. ²⁶ Tá ntí'i, kuni-na *Ña ntuu Se'e Na Yuv'í vaxi-Ña má'ñu vīkó xí'in ntikuí nteé-Ña, ra xí'in ntikuí ña yé'e-Ña. ²⁷ Ta tachíñu-Ña na ángel ná ntaki'in-na ntikuí na ntakaxin-Ña iin ní saá xiyo ña yúv'í, ntaa nuú ntí'i ña yúv'í xí'in iin saá ntaa nuú ntí'i ntiví.

²⁸ 'Ta kutu'va-ntó tá kupa kúú xí'in *tún oko uxí: Tá ntútiá-tún, ra nána yuku nta'á-tún, ra kúntaa ini mií-ntó ña xa kúyachin tiémpo i'ni. ²⁹ Ra míí kupa saá, tá ná kuni-ntó niya'a ntikuí tuntó'o yó'o, xa kúntaa ini-ntó ña xa kúyachin kixi Ña ntuu Se'e Na Yuv'í, ta xa yachin yé'e íyo-Ña. ³⁰ Ta ña ntaa ká'an-í xí'in-ntó, tá kúmaní nī'i kuví nti'i na ntée vichin, ya'a ntikuí ña yó'o. ³¹ Ta ntiví xí'in ñu'ú nti'i xa'á-ña, suu tu'un mií-í ntí'i xa'á-ña.

³² 'Suu míí kíj xí'in óra, nii iin míí tú'un-na xini, nii na ángel ntiví, nii Se'e Ntióxi, iin ntaa míí tú'un Táta-yó Ntióxi xini.

³³ 'Nani saá, ¡Ntúta'an-ntó kuntito-ntó, ra kuntiaa-ntó [xí'in ka'an-ntó xí'in Ntióxi]! chi xini-ntó ntáa óra kixi-Ña. ³⁴ Tá kupa iin tiaa tia kana kua'an xíka nuú ve'e-ra kúú-ña, ta tá kúmaní kana-ra, xa'ntia-ra chíñu nuú iin iin na káchíñu nuú-ra ná kuntiaa-na ve'e-ra, ta tachíñu-ra ra ntiáa yé'e ná kuntiaa va'a-ra míí yé'e. ³⁵ ¡Kuntito-ntó! Chi xini-ntó ntáa kíj ntikó xito'o ve'e-ra, á tá kúñu, á tá sava ñu, á xitiaan tá

kána chéle, á na'a; ³⁶ta iin ntíta ná kixaa-ra, ná ntáni'í-ra ntó'o kixi-ntó. ³⁷Ña káchi-i xí'in-ntó, ña ikán kúú ña káchi-i xí'in ntikuíi-na: ¡Kuntito-ntó!

Kúni na xikua'á tiin sè'e-na Jesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 ¹Tá kúmaní ka uví kíí koo vikó *Pascua, xí'in tá kúmaní kuxi-na xitá va'a ña koo ñú'u *levadúra xí'in, ta na sutu xikua'á xí'in *na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés ntantukún-na kuva nuú tiin sè'e-na Jesús, ña ka'ní-na-Ña, ²saá chi káchi-na saá:

—Küvi kasa-yó-ña nuú chítú na yuví nuú vikó, ná koo kuachi.

Iin ñá sí'i kixa ntúví-ñá Jesús xí'in ntiutiá támi xá'an

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³Tá nani íyo Jesús ñuu Betania, ve'e Simón, tia ká'an-na xí'in “ra nto'o kue'e tiá'yu”, ra nani xixi-Ña nixaa iin ñá sí'i xí'in iin tinto'ó lo'o ña sava'a-na xí'in yuú ya'vi, nuú ntó'ni ntiutiá támi xá'an rá naní nárdó, ta rá ya'vi ntiva'a kúú-rá. Ta ñá sí'i ikán tál'ví-ñá yu'ú míi tinto'ó lo'o ikán, ta ntantiso-ñá-rá xini Jesús.

⁴Ta sava na íyo ikán ntukue'e ini-na, ra káchi xí'in tá'an-na saá:

—¿Na chiñu kúntiva'a-ñá xí'in ntiutiá támi xá'an káa? ⁵Chi kuvi xíko ya'vi ka-yó-rá, ra ñí'í-yó kuá'á lo'o ka nuú ña kuvi keva'a-yó nuú iin kuiya, ta kuvi sání'í-yó xú'un ikán na ntá'vi. Ta nika'an vä'a-na xa'á-ñá.

⁶Suu Jesús káchi-Ña saá xí'in-na:

—¡Ntakoo-ntó-ñá! ¿Na chiñu ká'an vä'a-ntó xa'á-ñá? Chi iin ña va'a kixa-ñá xí'in-i. ⁷Suu na ntá'vi iin saá koo va-na xí'in-ntó, ra kuvi chintee-ntó-na ntáa kíí kúni míi va-ntó, suu yu'u koo-i xí'in-ntó nti'i saá kíí. ⁸Ñá sí'i yó'o kixa-ñá ña kuvi kasa va-ñá; kixa ntúví-ñá yu'u tá kúmaní ka ntuxin-yu. ⁹Míi ña ntáa ná ka'an-i xí'in-ntó, ntikuíi nuú ná ntakani-na *tu'un va'a Ntióxi nuú iin níi saá ña yúví yó'o, ta ntatú'un tu-na xa'á ñá sí'i yó'o, ña kixa ñá yó'o, ná kuñu'u ini-na xa'á-ñá.

Ntúkún Judas naxa kuva koo ntaxiko-ra Jesús

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰Ta Judas Iscariote, iin ra uxí uví sákua'a nuú Jesús, nixa'an-ra nika'an-ra xí'in na sutu xikua'á naxa koo ntataxi-ra

Jesús nta'á-na. ¹¹Tá xini so'o-na nika'an-ra, kusí ini-na, ta kintoo-na taxi-na x'ú'un nta'á-ra, ta saá kixáá Judas ntúkún-ra naxa kuva koo ntataxi-ra-Ña nta'á-na.

Xíxini Jesús vikó Pascua

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹²Ta kíf nuú vikó ña xíxi-na xitá va'a ña koo ña'a ***levadúra** xí'in, tá xá'ní-na ntikachi tí sókó-na vikó ***Pascua**, na sákua'a nuú Jesús ntakatú'un-na-Ña, káchi-na saá:

—¿Ntáa kúu nuú kúni-ún ná kasa ntúví-nti nuú kuxíni-yó vikó Pascua?

¹³Tá ntí'i, tachíñu-Ña uvi na sákua'a nuú-Ña, ta káchi-Ña saá xí'in-na:

—**Kuá'an-ntó ñuu Jerusalén, ra ikán ntani'í-ntó iin tiaa, tia ní'i yoo tikuíi. Ntikun-ntó-ra,** ¹⁴ta nuú kivi-ra, ikán ka'an-ntó xí'in ra xí'in ve'e-ña: “**Saá káchi Mástro: ‘¿Ntáa kúu nuú kuxíni-yu vikó Pascua xí'in na sákua'a nuú-yu?’**” ¹⁵Tá ntí'i, mii ra xí'in ve'e sána'a-ra ve'e ninu ña ká'nu ña xa íyo ntúví nuú-ntó; ikán kasa ntúví-ntó nuú kuxíni-yó.

¹⁶Ta kana na sákua'a nuú Jesús kuá'an-na, ta nixaa-na ñuu Jerusalén, ta ntani'í-na ntí'i mii tá kuva káchi-Ña xí'in-na, ta kixa ntúví-na ña kuxíni-na vikó Pascua.

© 1996 David C. Cook

17 Tá kuñũu, nixaa Jesús xí'in na ux̄i ux̄i sákua'a nuú-Ñ̄a. 18 Ra nani tá ntée-na nuú mésa xíxini-na, kachi-Ñ̄a saá xí'in-na:

—Ñ̄a ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó, ñ̄a iin ntaa ntó'o na xíxi xí'in-yu yó'o kúú-ntó na ntax̄iko yu'u.

19 Ta kusuchí ini-na tá xini so'o-na tu'un nika'an-Ñ̄a, ra tá iin iin-na kixáá ntákatú'un-na-Ñ̄a:

—¿Á yu'u kúú-ra?

20 Ta Jesús ntakuiin-Ñ̄a yu'ú-na:

—Iin ntó'o, na ux̄i ux̄i, ra sántaxin xitá va'a ini ko'ó xí'in-yu, kúú-ra. 21 Suu mí ñ̄a ntaa, *Ñ̄a ntuu Se'e Na Yuví nto'o-Ñ̄a tá kuva tiaa-na xa'á-Ñ̄a; suu jntá'vi ra tiaa, tia ntax̄iko ñ̄a'á! Va'a ka kee mí ra tiaa ikán átu níka'ku-ra.

22 Nani xíxi-na, tiin Jesús xitá va'a, ta ntakua'a-Ñ̄a tixa'vi Ntióxi, tá ntí'i ntata'ví-Ñ̄a-ñ̄a, ra taxi-Ñ̄a-ñ̄a nta'á-na, ta kachi-Ñ̄a saá:

—Tiin-ntó xitá va'a yó'o; ñ̄a yó'o kúú ikí kuñũ-i.

23 Tá ntí'i, tiin-Ñ̄a iin kópa víno, ra tá ntí'i ñ̄a taxi-Ñ̄a tixa'vi Ntióxi, taxi-Ñ̄a-rá nta'á-na, ta ntikuú-na xí'i-rá. 24 Ta kachi-Ñ̄a xí'in-na:

—Tiá yó'o kúú ní'i-i, ta xí'in rá yó'o kintoo Ntióxi iin tu'un xí'in-ntó, ta rá yó'o kúú rá kuítia xa'á kuá'á na yuví. 25 Ñ̄a ntaa ná ka'an-i xí'in-ntó, kö'o ka-i rá kána xí'in úva yó'o, ntaa ná xaa kíj ñ̄a ko'o tuku-yu rá xaá *nuú xa'ntia Ntióxi chiñũ.

Ká'an Jesús ñ̄a ntakuiin yu'ú Pedro ñ̄a xini-ra-Ñ̄a

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

26 Tá ntí'i xita-na yaa nuú Ntióxi, ntaki'in-na kuá'an-na xikí ñ̄a naní Olivo. 27 Ra tá ntí'i, kachi Jesús saá xí'in-na:

—Tá kúú ntí'i-ntó, ntakoo mí tú'un saá-ntó yu'u, chi saá kachi nuú Tu'un Ntióxi: “Sátakue'e-i ra ntiáa ntikachi, ra ntantiütia ntí'i mí ntikachi ku'un-rí.”† 28 Suu tá ná ntí'i ntatiaku-i, xina ka yu'u xaa nuú-ntó chí Galilea.

29 Ra ntakuiin Pedro, kachi-ra saá:

—Nii tá kúú ntí'i-na ná ntakoo yó'o, yu'u ntakoo-i yó'o.

30 Ra ntakuiin Jesús, kachi-Ñ̄a saá xí'in-ra:

—Mí ñ̄a ntaa ná ka'an-i xí'in-ún, ñ̄a mí ñũu vichin, tá kumaní ka kana chéle ux̄i ichí, xa uní ichí kónintakuiin yu'ú-ún ñ̄a xini-ún yu'u.

31 Suu ní'i ini Pedro, kachi-ra saá:

† 14:27 Zac. 13:7.

—Nii átu ná kuvi-yu xí'in-ún, ká'an tu mií ví-i ña xini-yu yó'o. Ta ntikuíi-ña kachi saá.

Jesús ká'an-Ña xí'in Táta-Ña nuú naní Getsemaní

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³²Ra tá ntíli, nixaa-ña nuú naní “Getsemaní”, ta kachi Jesús saá xí'in ña sákua'a nuú-Ña:

—Kuntée-ntó yó'o, nani ná ku'un-i ká'an-i xí'in Táta-i.

³³Ta ntáki'in-Ña Pedro, Jacobo xí'in Juan kuá'an-ña xí'in-Ña, ta kixáá íyü'vi-Ña, ta kúsuchi ini-Ña, ³⁴ta káchi-Ña saá xí'in-ña:

—Kúsuchi ntiva'a ini-i, ta xa túvi-i ña kuvi-i. Kintoo-ntó yó'o, ta kuntito-ntó.

³⁵Ta xika-Ña lo'o ka chí nuú, ta ikán ntakuntú'ú sítí-Ña iin saá ntáa nixinu nuú-Ña ntáa nuú ñu'ú, ra nixika ta'ví-Ña nuú Táta-Ña, ña átu ná kuvi kúú-ña ná ntó'o ini-Ña ña ntúta'an-Ña nto'o-Ña, ³⁶ta kachi-Ña saá:

—Abba, Táta-i, ntikuíi ña kuvi nuú mií-ún. Sáya'a ña nto'o ini-yu yó'o, ña kúú tá kuva ña ko'o-i iin kópa uva, suu ná koo ña kúni-yu chi ná koo ña kúni mií va-ún.

³⁷Ta ntikó-Ña nuú íyo ña sákua'a nuú-Ña, ta ntani'í-Ña-ña kixi-ña; ta nika'an-Ña xí'in Pedro:

—Simón, ¿á ra kixi va kúú-ún? ¿Á kónikuvi kuntito-ún nii iin óra? ³⁸Kuntito-ntó, ta ká'an-ntó xí'in Ntióxi ná ntákava-ntó nuú

© 1996 David C. Cook

kuachi, chi ínima-ntó kúni-ñā kasa-ñā ñā va'a, suu kuñu-ntó kókúchiñu-ñā kasa-ñā-ñā.

³⁹Ta kua'an tuku-Ñā kaka ta'ví-Ñā nuú Táta-Ñā, ta nika'an tuku-Ñā tá kuva kachi-Ñā mí ñā nuú. ⁴⁰Ta ntikó tuku-Ñā, ta xini-Ñā kixi tuku-na, chi kúni ntiva'a-na kusu-na. Ta xini-na na kúu-ñā ntakuiin-na yu'ú-Ñā. ⁴¹Ta ntikó-Ñā ichí uni, ta kachi-Ñā saá xí'in-na:

—¿Á kixi ni'i va-ntó, ta ntáki'in nteé-ntó? Xa va'a, xa nixaa óra ñā ntataxi-na *Ñā ntuu Se'e Nā Yuví nta'á na yuví kuachi.

⁴²Ntakuntita-ntó, ra ko'ó; chi xa vaxi ra ntaxiko yu'u.

Tiin-na Jesús kua'an-Ñā xí'in-na

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³Ra nani tá ká'an ni'i ka Jesús, nixaa Judas, iin ra uxi uvi sákua'a nuú-Ñā xí'in kua'á na yuví, na ní' espáda xí'in itún, na tachíñu na sutu xikua'á xí'in na xikua'á nuú na ñuu, ra xí'in *na sána'a léy Ntióxi ñā ntakoo Moisés. ⁴⁴Ta Judas, tia ntaxiko Jesús, xa nika'an-ra xí'in-na:

—Tia ná tutuvi yu'ú-i nuú, tia ikán kúu-ra tiin-ntó; ta tuun va'a tiin-ntó-ra.

⁴⁵Ta tá nixaa Judas, kuyachin-ra nuú Jesús, ta kachi-ra saá xí'in-Ñā:

—¡Mástro!

Ta tutuvi yu'ú-ra nuú-Ñā.

⁴⁶Tá nti'i tiin-na-Ñā, ntáki'in-na-Ñā kua'an-Ñā xí'in-na.

⁴⁷Suu iin míi ra íyo ikán, tavá-ra iin espáda, ra xantia-ra iin so'lo ra káchíñu nuú sutu kúchêe.

⁴⁸Ta kachi Jesús saá xí'in míi na yuví ikán:

—¿Na chiñu vaxi-ntó xí'in espáda ta xí'in itún tiin-ntó yu'u tá kuva iin ra kuí'ná? ⁴⁹Yu'u, ra, nti'i saá kií nixiyo-i ini nuú íyo *Ve'e Ñu'u Ká'nu sána'a-i

© 1996 David C. Cook

nuú-ntó, ta kónfíin-ntó yu'u. Suu ntúxá ya'a ña yó'o ná xinu Tü'un Ntióxi.

⁵⁰Ta ntikuíi na ntíkun-Ña xinu-na kua'an-na, ta ntakoo míi tú'un saá-na-Ña.

Xínu iin ra lo'o nuú-na

⁵¹Suu iin ra lo'o nintíkun-ra Jesús, ta ísuví-ra iin mánta kuití va, ta tá tiin-na-ra, ⁵²ntakoo-ra mánta ísuví-ra, ta xinu cha'lá-ra kua'an-ra.

Íyo Jesús nuú Na Ntíso Chiñu nuú Na Judío

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³Ra ntaki'in-na Jesús kua'an-Ña xí'in-na nuú ra sutu kúchêe; ra ikán ntaki'in tá'an tá kúú nti'i míi na sutu xikua'á xí'in na xikua'á nuú na ñuu, ra xí'in *na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés. ⁵⁴Ta Pedro xintíkun xíka-ra-Ña ntaa ini nuú íyo ve'e sutu kúchêe, ta nixaa-ra nuú íyo na ntiáa yé'e ikán, ta ntakuntú'ú-ra xí'in-na ntásaá-ra ñu'u.

⁵⁵Ta na sutu xikua'á xí'in ntikuíi *Na Ntíso Chiñu nuú Na Judío ntúkún-na xiyo chikaa kuachi-na Jesús ña ná kuvi ka'ní-na-Ña; suu koo ña'a kuachi-Ña nintani'í-na. ⁵⁶Ta kua'á-na ntatú'un vatiá xa'á-Ña, suu síin síin ká'an iin na. ⁵⁷Sava-na ntakuntita-na ná ntatú'un vatiá-na xa'á-Ña, ta káchi-na saá:

© 1996 David C. Cook

⁵⁸—Xini so'lo-nti nika'an-ra: “Yu'u sánti'i xa'á-i mii *Ve'e Ñu'u Ká'nu ña sava'a na yuvi, ta nuú uni kii sava'a-i iinka-ña, ña sava'a na yuvi.”

⁵⁹Suu nii ña nika'an na yó'o kónintaki'in tá'an-ña xí'in ña nika'an iinka-na.

⁶⁰Ta tia sutu kúchêe ntakuntichi-ra nuú ntikuíi-na, ta ntakatú'un-ra-Ña:

—¿Á ntakuii-ún xa'á ntikuíi kuachi chíkaa-na satá-ún?

⁶¹Suu Jesús kintoo táxin yu'ú-Ña, ra nii iin tu'un kónintakuiin-Ña yu'ú-ra. Saá ra, ntakatú'un tuku-ra-Ña, káchi-ra saá:

—¿Á yó'o kúu *Cristo, Ña tachíñu Ntióxi vaxi sákaku na yuvi, Ña kúu Se'e Ntióxi Ña Íí?

⁶²Ra ntakuiin Jesús, káchi-Ña saá xí'in-ra:

—Yu'u kúu va-i, ta ntó'o kuni-ntó *Ña ntuu Se'e Nā Yuví kuntu'ú ko-Ña xiyo kuá'a Ntióxi, Ña íyo nti'i nteé, ra kuni-ntó kixi-Ña nuú vikó ntiví.

⁶³Ta ra sutu kúchêe ntatá-ra sa'má-ra, ta kachi-ra saá xí'in-na:

—¿Na kúu ka ña xiniñu'u-yó kuni so'lo-yó? ⁶⁴Xa xini so'lo-ntó naxa nika'an v'a-ra xa'á Ntióxi. ¿Á naxa túvi-ntó xí'in ña yó'o?

Ta ntikuíi-na kachi-na ña íyo kuachi-Ña, ta xa'á ña yó'o kúu-ña ka'ní-na-Ña.

⁶⁵Tá nti'i, sava-na kixáa-na xátia-na tiá sii-na nuú-Ña, ra ntakasi-na nuú-Ña, ta kixáa-na xákin-na íki nuú-Ña, ra káchi-na saá:

—Átu ña ntixa kúu-ún ra sáya'a tu'un ká'an Ntióxi, jka'an xí'in-nti yoo kúu na kani yó'o!

Ta na ntiáa yé'e ikán kani-na-Ña.

Köntakuiin yu'ú Pedro ña xini-ra Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

⁶⁶Ra nani tá íyo Pedro chí ninu, ini nuú íyo ve'e mii ra sutu kúchêe ikán, nixaa iin ná sí'i ña káchíñu nuú mii ra sutu ikán;

⁶⁷ra tá xini-ña Pedro ña ntasaá-ra ñu'u, ntakuto'ni va'a-ña nuú-ra, ra kachi-ña saá xí'in-ra:

—Yó'o tu kúu iin tiaa ra xíka xí'in Jesús, ra ñuu Nazaret.

⁶⁸Suu Pedro kónintakuiin yu'ú-ra xa'á Jesús ña xini-ra-Ña, ra kachi-ra saá:

—Xini-yu-ra, ra nii xini-i na xa'á kúu ña ká'an-ún.

Ra kana-ra mii yé'e nuú iyo ve'e ikán, ra mii ntikun saá kana iin chéle. ⁶⁹Ra tá xini tuku mii ñá káchĩnu nuú ra sutu ikán mii Pedro, kachi tuku-ñá saá xí'in mii na ntée ikán:

—Iin tá'an na ikán kúu tu ra tiaa yó'o va.

⁷⁰Suu Pedro kónintakuiin tuku yu'ú-ra ña xini-ra Jesús. Ra tá niya'a iin too lo'o, na ntée ikán kachi tuku-na saá xí'in Pedro:

—Mii ña ntaa iin tá'an na ikán kúu-ún; chi ra Galilea kúu-ún, [chi tá kuva ká'an na ikán saá ká'an-ún.]

⁷¹Ra saá, kixáá Pedro china'á-ra Ntióxi ña xini-ra-Ña, ra ná nto'o-ra chi'ña átu süvi ña ntaa kúu ña ká'an-ra xí'in-na, ra kachi-ra saá:

—Xini-yu tiaa ra ká'an-ntó xa'á ñaá.

⁷²Ra mii ntikun saá kana tuku chéle ichi uvi. Saá ra, ntaku'un ini Pedro tu'un ña nika'an Jesús xí'in-ra, tá kachi-Ña saá: “Tá kumaní ka kana chéle ichi uvi, xa uni ichi nika'an-ún ña xini-ún yu'u.” Ra kixáá Pedro xáku-ra.

Íyo Jesús nuú Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

15 ¹Tá sakán nituvi ntaki'in tá'an na sutu xikua'á, na xikua'á nuú na ñuu, ***na sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés**, ra xí'in nti'i ***Na Ntiso Chiñu nuú Na Judío**. Tá nti'i sakitá'an-na tu'un, katún-na Jesús, ra ntaki'in-na-Ña kua'an-Ña xí'in-na, ra ntataxi-na-Ña nta'á Pilato. ²Ra ntakatú'un Pilato Ña, kachi-ra saá:

—¿Á yó'o kúu Réy na judío?

Ntakuiin Jesús, kachi-Ña saá:

—**Mii-ún kúu-ra xa nika'an va-ña.**

³Ta na sutu xikua'á chikaa-na kua'á kuachi satá-Ña. ⁴Ra ntakatú'un tuku Pilato Ña, kachi-ra saá:

—¿Á koo nii iin-ña ntakuiin-ún? Kuto'ni, naxa kua'á kuachi chikaa-na satá-ún.

⁵Suu Jesús nii xí'in ña ikán kónintakuiin-Ña; ra ntaa ntakatú'un ini Pilato xí'in-Ña.

Ntátaxi Pilato Jesús ná ka'ní-na-Ña

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

⁶Tá kuiya tá kuiya vikó Pascua sáñá Pilato iin ra ntákaa ve'e kaa, ntáa mií-ra ná ntukún mii na ñuu va nuú-ra. ⁷Ta ntákaa iin ra naní Barrabás ve'e kaa ra xa'ní nti xí'in kua'á ka na xa'ní nti

nani tá kani tá'an-na xí'in na xá'ntia chiñu nuú ñuu Roma. ⁸Ra tá nixaa na yuví kua'á nuú Pilato, kixáá-na ntúkún-na ña ná sañá-ra iin ra ntási ve'e kaa, ña tá kuva kixa-ra tá kuiya kuiya.

⁹Ra ntakuiin Pilato, káchi-ra saá xí'in-na:

—¿Á kúni-ntó ña ná sañá-i ra kúu Réy na judío?

¹⁰Chi xa xíni-ra xa'á ña vā'a xíni na sutu xikua'á xí'in Jesús, ña ikán ntataxi-na-Ña nta'á-ra. ¹¹Suu na sutu xikua'á chikaa yu'ú-na na yuví kua'á ña ná ntukún-na nuú Pilato ña ná sañá-ra Barrabás nuú ka Jesús. ¹²Ra ntakuiin Pilato yu'ú-na, káchi tuku-ra saá xí'in-na:

—Ra átu saá, ¿na kúu-ñā kúni-ntó ná kasa-i xí'in ra ká'an-ntó “Réy na judío” xí'in yó'o?

¹³Ra kixáá-na ntá'yu-na, káchi-na saá:

—¡Katakaa-ra nta'á krúsi!

¹⁴Suu ntakuiin Pilato, káchi-ra saá:

—¿Na chiñu? ¿Na kúu ña vā'a kixa-ra?

Suu míi na yuví kua'á nteé va'a ka ninta'yu-na, káchi-na saá:

—¡Katakaa-ra nta'á krúsi!

¹⁵Ta Pilato, ña kúni-ra kintoo va'a-ra nuú na yuví kua'á, sañá-ra Barrabás; ra tá ntí'i, xa'ntia-ra chiñu nuú na lapa ná kani-na satá Jesús xí'in iin ña ntó'ni kaa nuú, ntataxi-ra-Ña nta'á-na ná katakaa-na-Ña nta'á krúsi.

¹⁶Ta na lapa ntaki'in-na-Ña kua'an-Ña xí'in-na ini ve'e chiñu nuú ká'an-na xí'in “pretório”, ta kana-na ntikuíi ka míi na lapa ikán. ¹⁷Ta santakuntixi-na-Ña iin mánta kuá'a tuún, ra tá ntí'i savá'a-na iin koróna iñú, chinúu-na-ñā xíní-Ña. ¹⁸Ta kixáá-na xáku ntiáa-na-Ña, káchi-na saá:

—¡Tia ká'nu kúu yó'o, Réy na judío!

¹⁹Ta kani-na ntoó xíní-Ña, ra xatia-na tiá sīi-na nuú-Ña, ra nixaku ntiáa-na-Ña ntakuntee sítí-na nuú-Ña. ²⁰Tá ntí'i nixaku ntiáa-na-Ña, sakutia'a-na mánta kuá'a tuún satá-Ña, ta santakuntixi-na-Ña sa'má míi-Ña. Ta tavá-na-Ña ini pretório ña ná katakaa-na-Ña nta'á krúsi.

Kátakaa-na Jesús nta'á krúsi

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹Ta iin ra tiaa ñuu Cirene naní Simón, táta Alejandro xí'in Rúfo, vaxi ntixi-ra ichí tá ntikó-ra nixa'an-ra yukú, ta kixa ntúxá na lapa ikán xí'in-ra ná kuiso-ra krúsi Jesús.

²² Ra ntaki'in-na Jesús kuḗ'an-Ñā xí'in-na iin nuú naní Gólgota, ñā kúní kachi: “Leke Xíní Ntii.” ²³ Ra taxi-na víno tiá káva nuu xí'in mírra ná ko'o-Ñā, suu kónixi'i-Ñā-rá. ²⁴ Ta katakaa-na-Ñā nta'á krûsi, ta chikaa-na suérte ná ntata'ví-na sa'má-Ñā ntáa kúú ñā ntaki'in iin iin-na.

²⁵ Ta kaa iin na'a kúú-ñā tá katakaa-na-Ñā. ²⁶ Ra kani-na iin tiayú xíní krûsi nuú tiaa-na ñā na chiñu kúú-ñā kixa-na saá xí'in-Ñā, ra míí ñā tiaa-na ikán káchi-ñā saá: “TIA RÉY NA JUDÍO.” ²⁷ Ra katakaa tu-na uvi rá kuí'ná xí'in míí Jesús, iin-ra chí xiyo kuá'a-Ñā, ra iinka-ra xiyo ítin-Ñā. ²⁸ [Ta saá nixinu Tu'un Ntióxi ñā káchi: “Xákin-na-Ñā xí'in na yuví kuachi.”]†

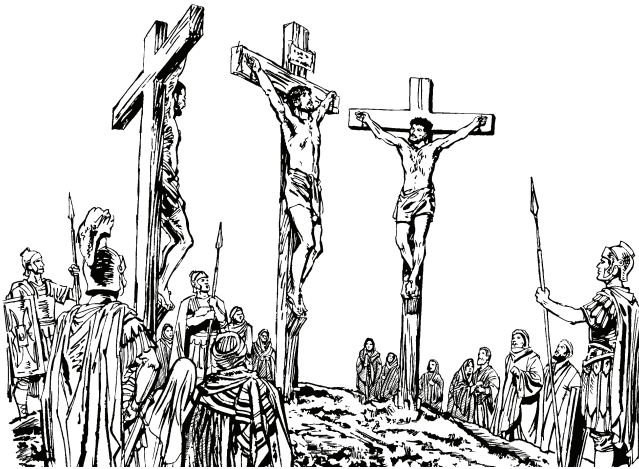
²⁹ Ta na yá'a nuú-Ñā ká'an vä'a-na xa'á-Ñā, ta xíkó xíní-na, ra káchi-na saá xí'in-Ñā:

—Yó'o, tia sánti'i xa'á *Ve'e Ñu'u Ká'nu, ra kíf uní kantichi tuku-ún-ñā, ³⁰ sákaku mií-ún, ra nuu nta'á krûsi ñāá.

³¹ Saá tu na sutu xikuá'á xí'in *na sána'a léy Ntióxi ñā ntakoo Moisés nixaku ntiáa-na-Ñā, káchi xí'in tá'an-na saá:

—Iinka-na sakaku-ra, ra küvi sákaku-ra mií-ra. ³² Átu ntixa kúú-ra *Cristo, Ñā tachíñu Ntióxi vaxi sákaku na yuví, Réy na ñuu Israel, ná nuu-ra nta'á krûsi ná kuni-yó, ra kantíxa-yó.

Ta ntaa na tákaa xí'in-Ñā nika'an vä'a-na xí'in-Ñā.

© 1996 David C. Cook

Marcos 15:21-32

† 15:28 Is. 53:12.

Xí'i Jesús

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³Ta tá nixaa kaa uxí uvi ntuví, kunaá iin níi saá ña yúví, ra iin saá ntaa kaa uní xikuaá. ³⁴Ra míi kaa uní xikuaá, ninta'yu nteé Jesús, káchi-Ña saá:

—¡Eloi, Eloi! ¿lama savaktani? —ña kúni kachi: Ntióxi mií-i, Ntióxi mií-i ¿Na chiñu ntakoo-ún yu'u?†

³⁵Ta sava ña ntíta yachin ikán, xini so'o-ña-Ña, ra káchi-ña saá:

—Kuntě'é-ntó, tia *Elías^a kána-ra.

³⁶Ta xinu iin-ra santaxin-ra iin ña'a ña'ma xí'in víno iyá, ra chinúú-ra-ña nuú iin ntoó, ta sakuyachin-ra-ña yu'ú Jesús ná ko'o-Ña-rá, ta kachi-ra xí'in-ña:

—Ná ntakoo-yó-ra; ná kuni-yó átu kixi Elías sánuu-ra-ra.

³⁷Suu Jesús nteé ntiva'a ninta'yu-Ña, ra nixi'i-Ña. ³⁸Ta nintatá sava mánta ña ntási nuú íi va'a ini *Ve'e Ñu'u Ká'nu ntaa ninu iin saá ntaa ninu. ³⁹Ta tia ínúú nuú ña lapa ikán íntichi yachin-ra nuú Jesús, ra tá xini-ra nixi'i-Ña, káchi-ra saá:

—Ña ntaa Se'e Ntióxi xikuu Ña yó'o.

⁴⁰Ra sava ná sí'i ntée xíka-ná xíntě'é-ná; ta mãñu ná ikán íyo ña María Magdalena, ña Salomé, xí'in ña María nána José xí'in Jacobo tia lo'o. ⁴¹Ná sí'i yó'o ntantikun-ná Jesús, ra chintee-ná-Ña tá nixiyo-Ña chí Galilea. Ra saá íyo kuá'a ka ná sí'i ikán, ná ntaa nixa'an xí'in-Ña Jerusalén.

Sántuxin-ña Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴²Ra tá xa kuá'an kuáá míi kíi ña kixa ntúví-ña ña xaa kíi sáto, ña kúu kíi íi, ⁴³ña ikán nixa'an José, ra ñuu Arimatea, iin ra tó'o, ra kúu iin Ra Ntíso Chiñu nuú Ña Judío, ra ntátu tu ra ikán va ná kuyachin *kíi ña kixáá Ntióxi ka'ntia-Ña chiñu, ta kixa ntakú ini-ra, ra nixa'an-ra nuú Pilato ña ná ntukún-ra ikí kuñu Jesús. ⁴⁴Suu Pilato ntakutú'un ini-ra ña xa nixi'i Jesús, ra kana-ra ra kúchêe nuú ña lapa ikán ná

^a 15:35 Elías xikuu ra say'a tu'un ká'an Ntióxi nuú ña ñuu Israel tá xina'á. Ntúkún Elías nuú ntí'i tutu yó'o.

† 15:34 Sal. 22:1.

ntakatú'un-ra-ra átu xa na'á íyo ña nixi'i-Ña. ⁴⁵Ra tá ntĩ'i ntatú'un míf ra kúchêe nuú na lapa ikán xí'in-ra, nika'an Pilato xí'in José ña kuvi ntaki'in-ra ikí kuñu Jesús ku'un-ña xí'in-ra. ⁴⁶Saá ra, nixa'an míf José sanuu-ra ikí kuñu Jesús nta'á krúsi, ra ntasuví-ra-ña xí'in iin mánta ña xíin-ra, ra chikaa-ra-ña ini iin kaká xaá, ña kaan-na ntika iin kavá, ra ntakasi-ra iin yuú ká'nu yu'ú míf kavá ikán. ⁴⁷María Magdalena xí'in María nána José, xito'ni-ná ntáa kúú nuú chikaa-ra-ña.

Ntátiaku Jesús

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 ¹Tá niya'a kii *sáto, ña kúú kii íi, ña María Magdalena, ña María nána ra Jacobo, ra xí'in ña Salomé, xíin-ná ntiutiá rá támi xá'an kua'an xí'in-ná ná chikaa-ná-rá satá ikí kuñu Jesús. ²Ra na'a va'a ña kúú kii nuú semana, kii ntumínko, tá sakán vaxi kana nikaníi ntaki'in-ná kua'an-ná míf nuú íyo kavá nuú nintuxin Jesús. ³Ra nani tá kua'an-ná ichí, káchi xí'in tá'an-ná saá:

—¿Yoo kúú na chinteé tá'an xí'in-yó ña ná sácutia'a-yó yuú ña ntási yu'ú kavá ikán?

⁴Suu tá nixaa-ná, xini-ná ña xa xikutia'a míf yuú ña ntási yu'ú kavá ikán, ra yuú ká'nu ntiva'a kúú-ña. ⁵Tá niki'vi-ná ini kavá xini-ná iin ra tiaa ítiá íntú'ú koo-ra xiyo kuá'a, ta ntíxi-ra iin sa'má yaa níi; ta niyü'vi-ná. ⁶Suu míf ra tiaa ikán kachi-ra saá:

© 1996 David C. Cook

—Küyũ'vi-ntó; xíni-yu ña ntúkún-ntó Jesús, Ña ñuu Nazaret, Ña xítakaa nta'á krúsi. Xa ntatiaku-Ña; koo ka-Ña íyo yó'o. Kuto'ni-ntó nuú ntakoo-na-Ña. ⁷Kuá'an-ntó, ra ntatú'un-ntó xí'in Pedro xí'in ntikuíi ka na sákua'a nuú-Ña: “Xa ntakunúú-Ña kua'an-Ña nuú-ntó chí Galilea; ta ikán kuni-ntó-Ña, tá kuva nika'an-Ña xí'in-ntó.”

⁸Ra ná sí'i nítani-ná míi nuú íyo kavá nuú nintuxin Jesús ikán, xínu-ná kua'an-ná, chi iin kisi míi-ná ña íyũ'vi-ná, ra kónika'an-ná nii iin ña'a xí'in ntaa nii iin-na, chi niyũ'vi ntiva'a-ná.^a

Kána Jesús nuú ña María Magdalena

(Jn. 20:11-18)

⁹[Ra tá ntí'i ntatiaku Jesús tá nítuvi na'a kíi ntumínko, ña kúú kíi nuú semána, ra xina ka nuú kana-Ña nuú ña María Magdalena, ña tavá-Ña uxá tachí u'vi ini. ¹⁰Ra ña ikán nixa'an-ñá ntatú'un-ñá xí'in na ntíkun Jesús, na kúsuchí ini, ra xáku-na xa'á-Ña. ¹¹Ra tá xini so'o-na ña ntatú'un-ñá xí'in-na ña tiáku Jesús, ra xini-ñá-Ña, kónikantíxa-na-ñá.

Kána Jesús nuú uvi na ntíkun ña'á

(Lc. 24:13-35)

¹²Tá ntí'i yó'o, xa ntasama kuva káa Jesús tá kana-Ña nuú uvi na ntíkun-Ña tá kua'an-na yukú. ¹³Ta na yó'o nixa'an-na ntatú'un-na xí'in sava ka-na, suu nii na yó'o kónikantíxa-na-na.

Xá'ntia Jesús chiñu nuú na sákua'a nuú-Ña

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴Suu tá nuú ntí'i, kana Jesús nuú uxí iin saá na sákua'a nuú-Ña, tá ntée-na nuú mésa; ra ntukue'e-Ña xí'in-na xa'á ña ntakú ini-na, saá chi kónikantíxa-na na xina nuú ka xini ña xa ntatiaku-Ña. ¹⁵Ra kachi-Ña saá xí'in-na:

—Kuá'an-ntó iin níi saá ña yúví, ta ntakani-ntó ***tu'un va'a Ntioxí nuú ntikuíi na yuví.** ¹⁶Na ná kantíxa, ra kuntiutiá-na, na ikán kuu na kaku; suu na ná kántíxa, na ikán kuu na nto'o ini xa'á kuachi-na. ¹⁷Ta ña yó'o kúú ña

^a 16:8 Tutu ña tiaa nta'á-na tá xina'á, koo versíkulo iin iin saá ntaa oko vaxi.

kuvi kasa na kántíxa yu'u: xí'in nteé-í tavá-na tachí u'vi ini na yuví; ra ka'an-na iinka tu'un; ¹⁸ra tiin-na koó kué'e xí'in nta'á-na, ra nii ná ko'o-na ña'a ña xá'ní ña'á, koo-ña nto'o-na xí'in-ña; ta saá tu chinúú-na nta'á-na xini na kú'vi, ra ntuvá'a-na.

© 1996 David C. Cook

Marcos 16:14-18

Ntáa Jesús chí ntiví

(Lc. 24:50-53)

¹⁹Ta tá nti'i nika'an Xito'o-yó xí'in-na, ntaki'in Ntióxi-Ñá chí ntiví, ra ntakuntú'ú-Ñá xiyo kuá'a-Ñá. ²⁰Ra na ntíkun-Ñá kana-na kuá'an-na ntakani-na tu'un va'a iin ní xiyo. Ta chinteé míi Xito'o-yó-na, ra xa'á ña xítú'un kíxa-na xí'in nteé mií-Ñá sána'a-Ñá ña ntaa kúú ña ntákani-na.]

Glosário

Ña ká'an xa'á tu'un ña vaxi nuú tutu yó'o

Cananísta “*Cananísta*” vaxi-ña tu'un arameo, ra kúni kachi-ña “*na kuiñu*”, ra ká'an-ña xa'á na ñuu Israel na ntakú ini, na kúni saña ñuu-na nuú ñuu Roma xa'á ña kúni ntiva'a-na míi ñuu-na.

Cristo “*Cristo*” kúu tu'un griégo, ra “*Mesías*” kúu tu'un hebreo ña kúni kachi “*ungido*”. Ká'an na judío “*ungido*” xí'in iin na yuví tá ntákaxin Ntióxi na ña ná kuntiso-na iin chiñu ká'nu tá kuva réy, na sáya'a tu'un ká'an Ntióxi nuú na yuví, xí'in na sutu. Ntántiso-na síti xiní-na.

Tá ká'an Tu'un Ntióxi xa'á Jesús ña kúu-Ña “*Cristo*”, kúni kachi-ña “*Ña kintoo Ntióxi tachíñu-Ña ná sákaku na ñuu-Ña*”.

Decápolis “*Decápolis*” vaxi-ña tu'un griégo, ra kúni kachi-ña “*uxi ñuu ná'nu*”. Ntákaa-ña xitia már Galilea, chí xiyo nuú kána níkantíi. Na Decápolis süvi na ñuu Israel níxikuu-na.

Elías “*Elías*” xikuu iin ra sáya'a tu'un ká'an Ntióxi nuú na yuví, ra níxiyo kuva kuiya uná siénto sava tá kúmaní ka kixi Cristo, ra kóníxi'i-ra, chí xí'in iin karréta ñu'u ntaa-ra chí ntiví. Kuá'á na judío ka'an-na ña xina ka ra ikán ntikó nuú ñu'ú ña ná sákuntúvira na yuví ña ná koo tu'va-na tá xa ná kixaa Cristo, Ña tachíñu Ntióxi kixi ná sákaku na yuví (Malaquías 4:5-6). Jesús níka'an-Ña ña chiñu kixa Juan, ra sákuntiutiá

na yuví, kúú ña nika'an Malaquíás xa'á (Mateo 11:14; 17-12). Ta ntatuví Elías xini yukú nuú ntasama kuva káa Jesús (Marcos 9:4-5), ra saá tu ká'an ka Tu'un Ntióxi xa'á-ra nuú tutu yó'o: Lucas 4:25-26; Romanos 11:2-4; Santiago 5:17-18.

Fariséo “*Fariséo*” ká'an-ña xa'á sava na judío na kúú na xikuá'á nuú ñuu Israel, na káchi kíxa tá kuva xá'ntia mí nuú tu'un Ntióxi ña ntakoo-Ñá nta'á Moisés. Suu íyo ka ña'a ntachinúú mií-na satá-ña.

Ntantukún tu tu'un “*saduséo*” va.

Ka'ntia Ntióxi chiñu “*Ka'ntia Ntióxi chiñu*” ká'an-ña xa'á naxa kuva ntítá'an Ntióxi xí'in na ntíkun-Ñá. Köká'an-ña xa'á iin nuú ña yuví yó'o, saá chi ña ká'an-ña xa'á kúú ña naxa kuva xá'ntia Ntióxi chiñu nuú ntikuíi na yuví na ñú'u nta'á-Ñá, tá kuva iin tiaa ní'i iin ñuu: ntiáa-ra-na ná kúmaní ña'a nuú na ñuu-ra, ínúu-ra nuú-na, ra chíntee-ra-na ná kuntee va'a-na. Ta ntikuíi na kántíxa ña xá'ntia Ntióxi ra ntáki'in-na Jesús kuva Ña sákaku-na, mí na ikán kúú na ní'i ña maní Ntióxi.

Kuachi “*Kuachi*” ká'an-ña xa'á mí ña kúú “*pecado*”. Ra tá vaxi-ña nuú Tu'un Ntióxi, ká'an-ña xa'á ña kökíxa-yó ña tá'an ini Ntióxi, kontáa-yó xa'á ña xá'ntia Ntióxi nuú-yó kasa-yó, á tá kíxa-yó ña kachi-Ñá kása-yó. Ta nuú Ntióxi na yuví kuachi kúú ntikuíi va-yó.

Kue'e tiá'yu iín “*Kue'e tiá'yu iín*” ká'an-ña xa'á kue'e naní “*lépra*”. Tá tiémpo nixiyo Jesús, mí na yuví íyo kue'e tiá'yu iín kúú-na na yuví yakua nuú Ntióxi, ra küvi koo-na xí'in sava ka-na, saá chi tá kúú nti'i-na niyü'vi-na ntíkun mí kue'e tiá'yu ikán iín-na, ra ntuyakua tu na ikán va. Tá santuva'a Jesús na yuví íyo kue'e tiá'yu iín, taxi-Ñá ná ntikó qoo-na kuntee tuku-na xí'in iinka na yuví.

Kui'i “*Kui'i*” kúú “*fruta*” tu'un sá'an. “*Kui'i*” kúú tá kúú nti'i ña'a xaxí-yó ña kúun nta'á itún, tá kúú tikuaá, mánko, mansána, ntiká, etc.

Levadúra “*Levadúra*” kúú tatán sánañu xítá va'a. Tá ká'an-na ña sánañu levadúra xítá va'a, kúú-ña tá kuva kíxa ña vǎ'a xí'in na yuví. Lo'o míí levadúra xíniñú'u-na, ra kuǎ'a xítá va'a kána xí'in-ña. Tá ká'an Jesús xa'á levadúra na fariséo xí'in Herodes, ká'an-Ña xa'á ña kini sántikun-na ña sána'a-na nuú na yuví kuǎ'a, tá kuva kíxa levadúra sánañu-ña kuǎ'a yuxán.

Tá nitaní na ñuu Israel ñuu Egipto, xa'ntia Ntióxi chiñu nuú-na ná kée levadúra xí'in xítá va'a kuxi-na vikó Pascua, ná ntaku'un ini-na xa'á ña nto'o ini-na, ra xí'in ña kama kana-na ñuu Egipto.

Levíta “*Na levíta*” ká'an-ña xa'á na judío na vaxi chichi ra Leví. Na ikán kúú na ñikaxin Ntióxi ná kasa-na chiñu nuú-Ña ini nuú ntáka'an na judío Ña. Na yó'o kúú na chinteé tá'an xí'in na sutu judío ntaa tá ntaki'in Aarón ña xikuu-ra sutu.

Lot “*Lot*” xikuu saxin Abraham. Tá kana Abraham kuǎ'an-ra ntukún-ra ñu'ú ña kintoo Ntióxi taxi-Ña nta'a-ra, ntaki'in-ra míí Lot kuǎ'an xí'in-ra. Ra tá nixaa-na míí nuú ñu'ú ikán, ntaki'in Lot kuǎ'an-ra koo-ra ñuu naní Sodoma. Ta na yuví ntée míí ñuu ikán nina ña vǎ'a kíxa-na, ña ikán santi'i xa'á Ntióxi ña.

Maná “*Maná*” ká'an-ña xa'á ña'a ña taxi Ntióxi xixi na ñuu Israel nani tá xika-na uvi xiko kuiya nuú yukú íchi, ra ká'an tu-na “*xítá va'a ña nuú chí ntiví*” xí'in-ña (Éxodo 16:4-36). Ña yaa kúú-ña, vixi-ña, ra íin-ña tá kuva ntikín kulánto. Tá vaxi-ña nuú Tutu tiaa Juan (Jn 6:48-51) ká'an-ña xa'á Jesús tá kuva xítá va'a ña nuú chí ntiví.

Na ntákaya xǔ'un “*Na ntákaya xǔ'un*” ká'an xa'á na judío na kachíñu nuú na ñuu Roma. Ntákaya-na xǔ'un ña kí'in gobiérno Roma nuú na ñuu xa'á ña'a ña íyo nuú-na. Kuǎ'a míí na ikán kóníkachíñu ntáku-na, chi kuǎ'a ka kí'in-na nuú míí ña xíniñú'u ki'in-na, ña ná ntoo lo'o nta'a míi-na. Ta kuǎ'a míí na judío vǎ'a xíni xí'in-na.

Nḁ Ntíso Chiñu nuú Nḁ Judío Nḁ ká'an tu “*nḁ Sanedrín*” va xí'in, nḁ yó'o kúu nḁ xikuá'á nuú nḁ ñuu, nḁ sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés xí'in nḁ sutu xikuá'á, ra kúu-nḁ unḁ xiko uxḁ iin nḁ yuví, ta ra sutu kúchêe kúu ra kúchêe nuú-nḁ. Kuvi kachi-nḁ naxa kuva ntúta'an nḁ yuví sákusuvi-nḁ léy Ntióxi, ra kuvi kuití sákuntúví-nḁ kuachi xí'in nḁ ñuu tá kuva káchi míí léy-nḁ.

Nḁ sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés “*Nḁ sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés*” á “*ra sána'a léy Ntióxi ña ntakoo Moisés*” ká'an-ñá xa'á míí nḁ kúu “*escriba*” á “*maestros de la ley*”. Xikuu-nḁ nḁ xikuá'á nuú nḁ ñuu Israel. Chiñu ña kíxa-nḁ kúu-ñá sána'a-nḁ, ra ntákani-nḁ na kúu-ñá kúnḁ káchi tu'un xá'ntia Ntióxi. Ntátiaa-nḁ míí tu'un Ntióxi nuú iinka tutu ña ná ntí'i xa'á-ñá.

Ña ntuu Se'e Nḁ Yuví “*Ña ntuu Se'e Nḁ Yuví*” kúu iin kivi Jesús tá ká'an-Ñá xa'á míí-Ñá, ra kúnḁ kachi-ñá “*iin nḁ yuví ña yúví yó'o*”. Ta nuú tutu Daniel 7:3-14 ña yó'o kúu kivi taxi Ntióxi nta'á Mesías, Nḁ ntakaxin Ntióxi ná sákaku-Ñá nḁ ñuu-Ñá.

Pascua “*Pascua*” kúu iin vikó ká'nu ntiva'a nuú nḁ ñuu Israel. Sáva'a-nḁ ña'a kuxíni-nḁ ña ntáku'un ini-nḁ naxa kuva tavá Ntióxi-nḁ chí ñuu Egipto, tá kíxa ntiva'a nḁ ñuu ikán xí'in-nḁ tá nixiyo Moisés. Tu'un “*Pascua*” vaxi-ñá tu'un hebreo, ña kúnḁ kachi “*yá'a xiyó*”, chí tá tachíñu Ntióxi ángel-Ñá ña ná ka'ní ntí'i-ñá se'e nuú nḁ ñuu Egipto, ra tá niya'a-ñá nuú íyo ve'e nḁ hebreo, niya'a xíka va-ñá.

Saduséo “*Saduséo*” ká'an-ñá xa'á sava nḁ judío nḁ kuíka xí'in kúu-nḁ nḁ kúchêe nuú nḁ ñuu Israel. Káchi-nḁ ña xíniñú'u kantíxa chá ka nḁ yuví léy Ntióxi ña ntakoo-Ñá nta'á Moisés nuú ka ña sána'a iinka nḁ yuví. Ta u'un tutu ña vaxi nuú nuú Tu'un Ntióxi va ntíkun-nḁ. Kókántíxa-nḁ ña ná ntatiaku nḁ yuví, nii ña ntée nḁ ángel á tachí u'vi. Ntantukún tu tu'un “*fariséo*” va.

Sáto Kijí “sáto” kúú kijí ña xá'ntia Ntióxi nuú na judío ná ntaki'in nteé-na, ra ntaka'an-na-Ña.

Seváda “Seváda” kúú ntikín válí tá kuva trígo. Xí'in míí ntikín válí ikán sáva'a-na xítá va'a. Míí xítá va'a ña seváda süvi iin nuú kúú-ña xí'in xítá va'a ña trígo, ra núu ka ya'vi-ña nuú míí xítá va'a ña trígo, ra ña ikán kúú ña xíxi na ntá'vi, ra nuú ñu'ú yá'a va íyo-ña, ra kama ka xá'nu-ña nuú míí trígo.

Sutu Tá vaxi tu'un “sutu” nuú Tu'un Ntióxi, ká'an-ña xa'á na sutu judío na vaxi chichi Aarón na níkaxin Ntióxi ná kuu-na sutu, ta chíñu kíxa-na kúú-ña ká'an-na xa'á na yuví nuú Ntióxi, ra na yó'o xá'ní-na kití xa'á kuachi na yuví, rí ní'i míí na yuví xaa-na Ve'e Ñu'u Ká'nu. Xá'mi-na xuxa, ra xíka ta'ví-na nuú Ntióxi. Nta'á na yó'o ntákaa ña kuvi ka'an-na tá xa ntuva'a iin na yuví nuú Ntióxi.

Tún oko uxi “Tún oko uxi” ká'an xa'á itún ígo.

Tu'un va'a “Tu'un va'a” ká'an xa'á tu'un sá'an “Evangelio” ña vaxi tu'un griégo. Nuú Tu'un Ntióxi, ká'an-ña xa'á ña kúntá'vi ini Ntióxi yó, ra tachiñu-Ña Se'e-Ña, Jesús, ña ná kuvi-Ña xa'á kuachi-yó ña ná kuvi xaa-yó kuu-yó se'e Ntióxi, ra koo-yó xí'in-Ña nti'i saá tiémpo.

Ve'e Ñu'u Ká'nu “Ve'e Ñu'u Ká'nu” ká'an xa'á Ve'e Ñu'u Ká'nu ña níxiyo Jerusalén nuú ntaka'an na ñuu Israel Ntióxi. Ikán níxiyo Ntióxi má'ñu na ñuu-Ña, ta kachiñu na sutu judío nuú-Ña, ra xa'ní-na kití nuú Ntióxi xa'á kuachi míí na ñuu Israel.

Ve'e Ñu'u lo'o Ntióxi ña xíka xí'in na ñuu Israel “Ve'e Ñu'u lo'o Ntióxi” ká'an xa'á iin ve'e jí ña xíka xí'in na ñuu Israel ña xa'ntia Ntióxi chíñu nuú-na ná sáva'a-na tá xíka-na yukú íchi. Ña itún kúú-ña, ra ikán takaa-na iin satá kití xí'in mánta. Ra Ntióxi níxiyo-Ña ini-ña má'ñu na ñuu Israel. Ra tá kána-na kua'an-na iinka nuú síin,

xáni-na-ñá, ra kua'an-ñá xí'in-na, ra nuú xáa-na ikán sava'a tuku-na-ñá. Kíxa-na ñá yó'o iin saá ntaa tá sava'a réy Salomón Ve'e Ñu'u Ká'nu chí Jerusalén.

Ve'e ñu'u nuú ntáki'in tá'an na ñuu “*Ve'e ñu'u nuú ntáki'in tá'an na ñuu*” ká'an xa'á tu'un sá'an “*sinagoga*”, ra ká'an-ñá xa'á ve'e nuú ntáki'in tá'an na judío kíí sátó, nuú ntáka'an-na Ntióxi, ká'vi-na, ra sákua'a-na Tu'un Ntióxi. Ta sava ka kíí, ikán kúú nuú sákua'a na válí. Tá iin tá iin ñuu nixiyo iin “*sinagoga*”, ta míí ikán íyo iin ra xá'ntia chiñu nuú-na, ta xikuu tu-ñá ve'e nuú ntáki'in tá'an-na sákuntúví-na kuachi.